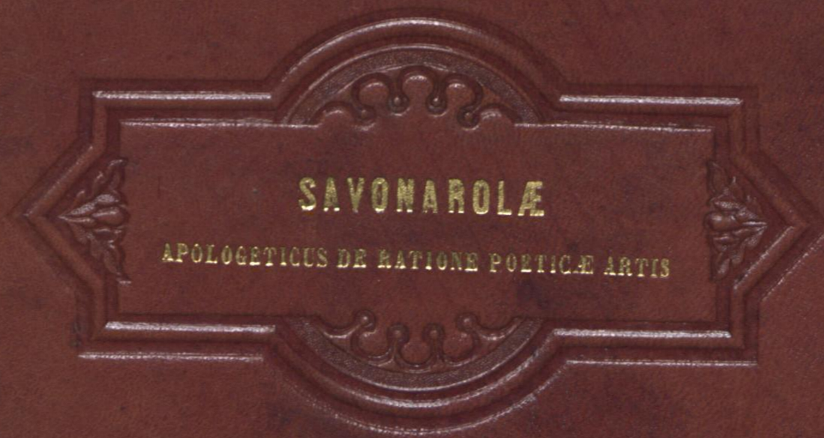
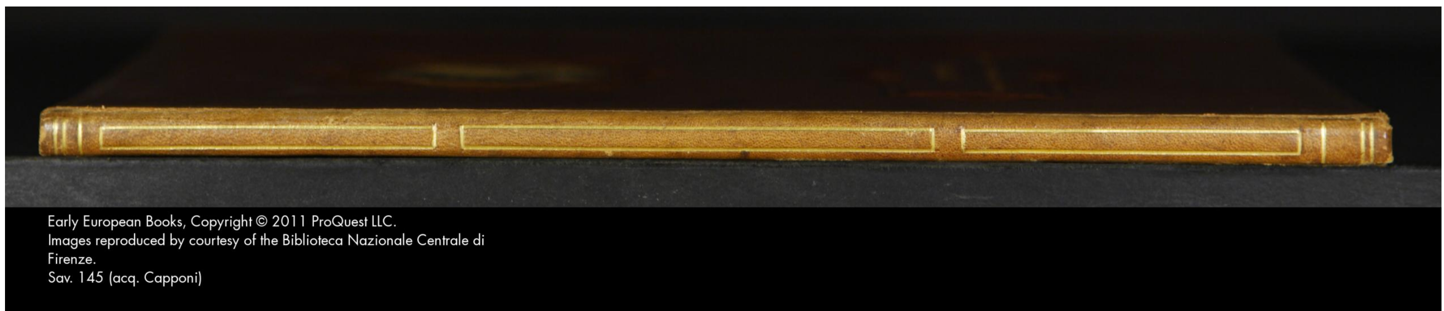
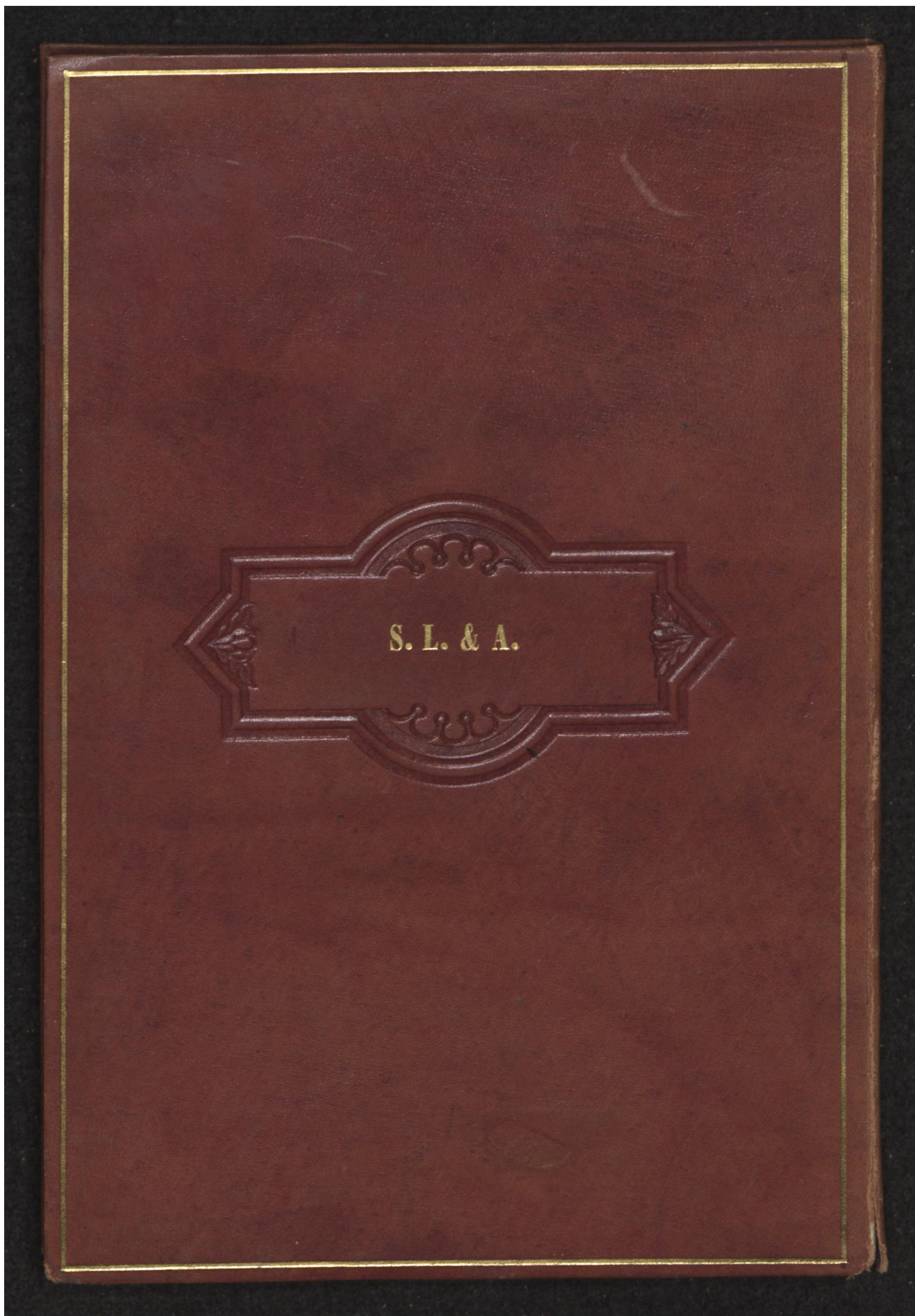
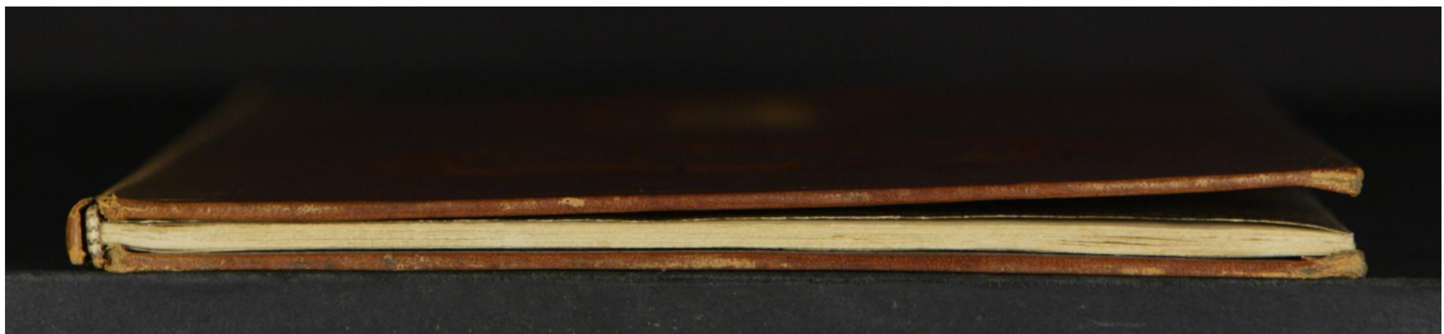

SAVONAROLÆ
APOLOGETICUS DE RATIONE POETICÆ ARTIS

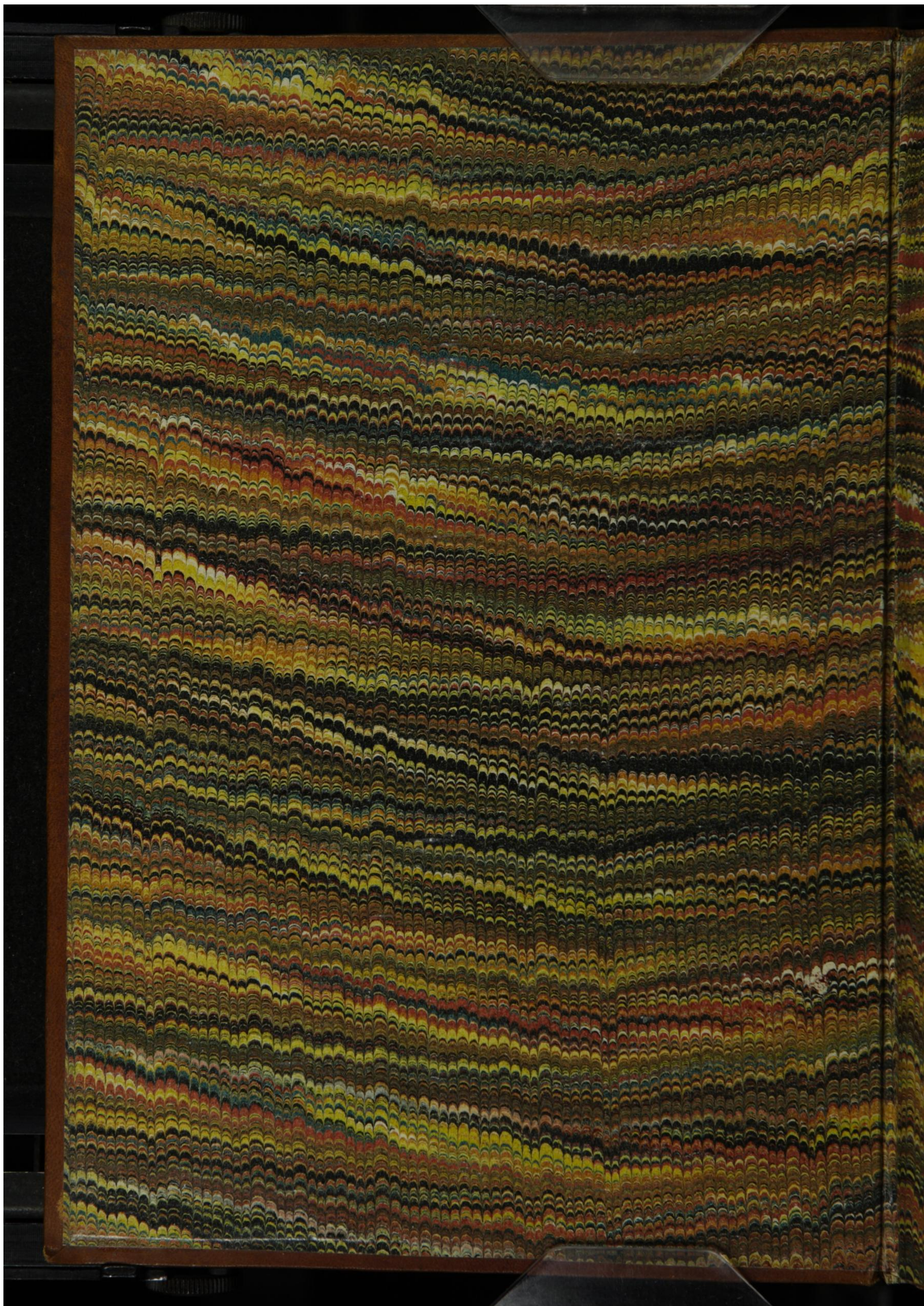

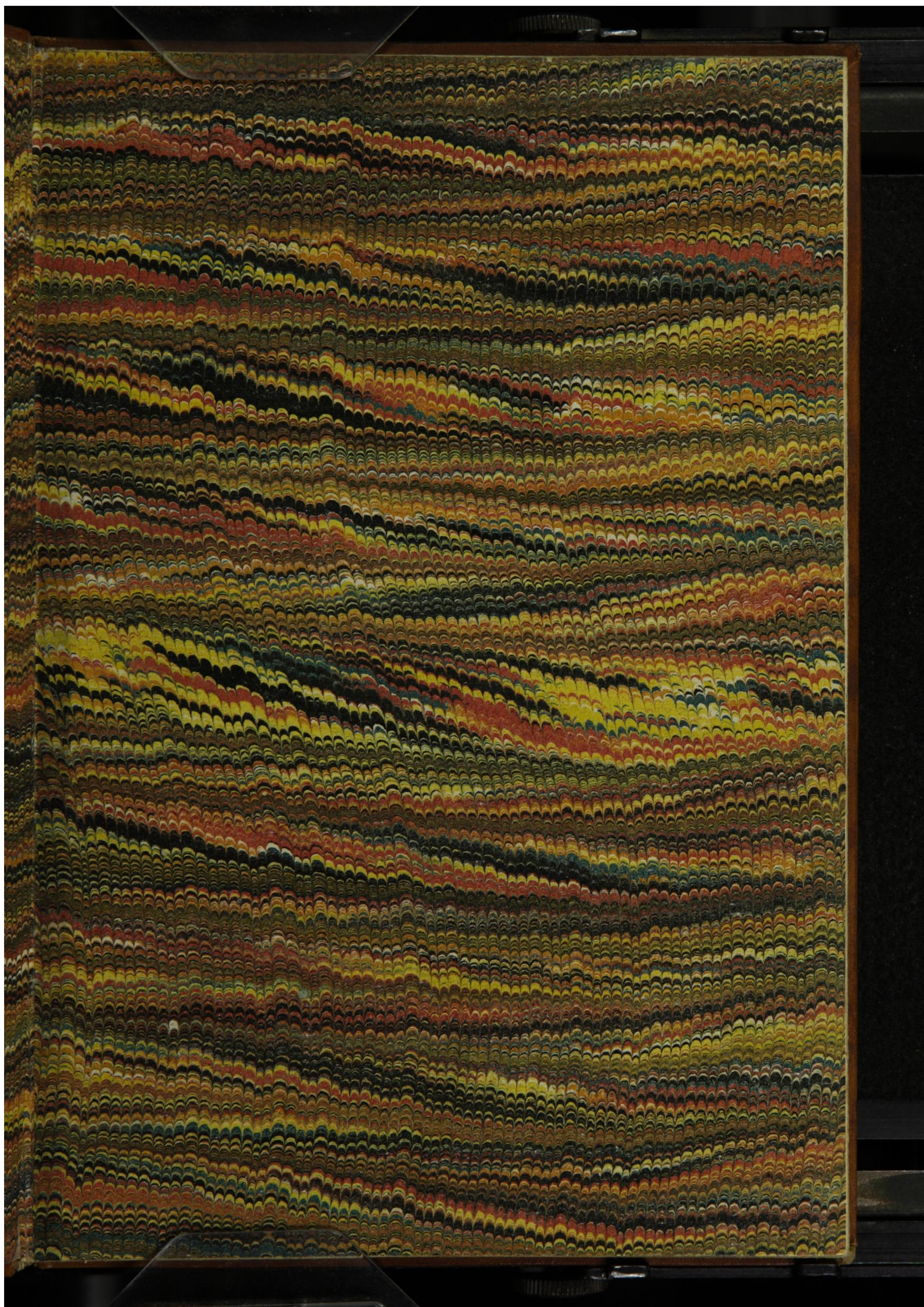

S. L. & A.

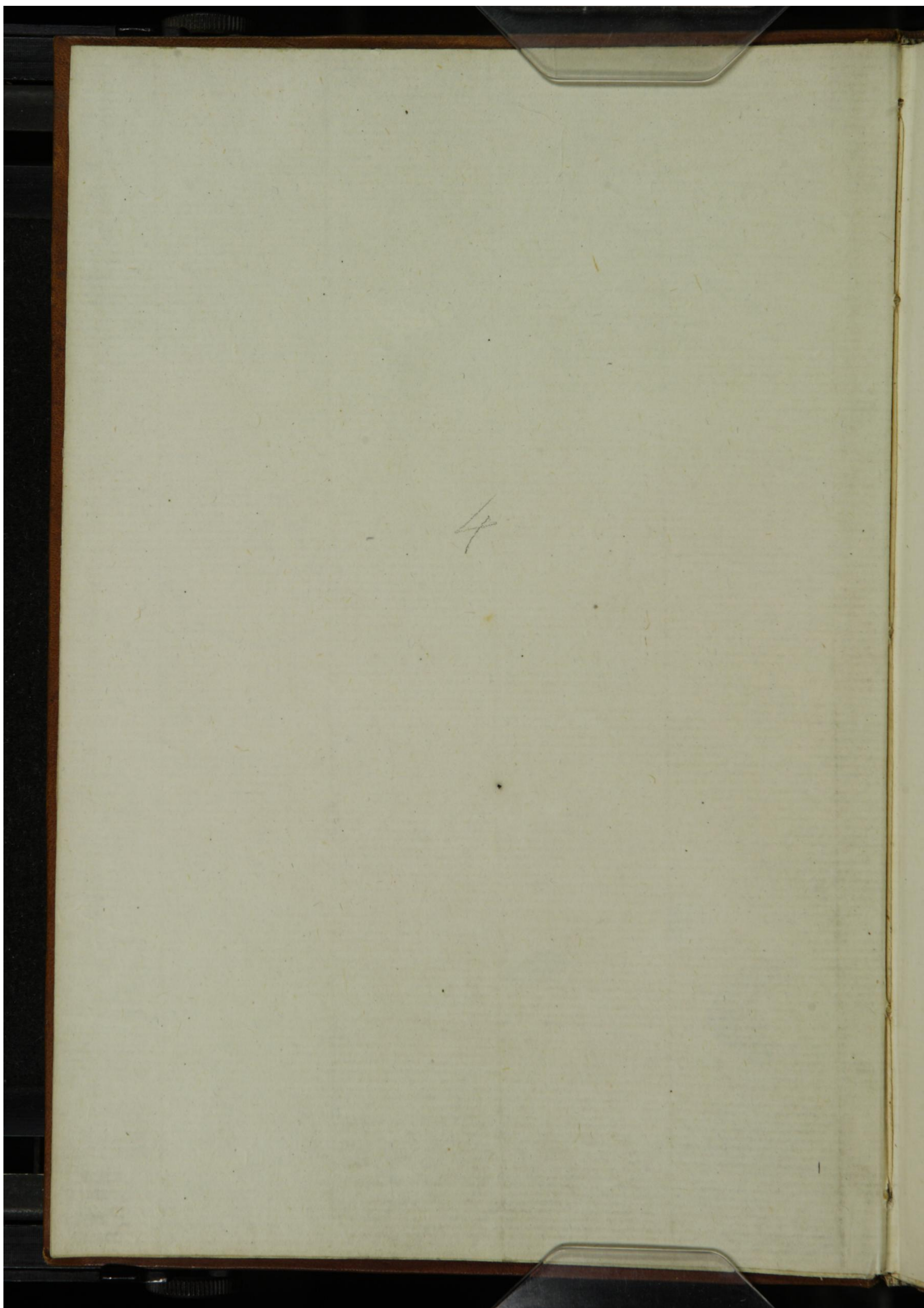

Ugolino Uerino florētino Hieronymus Sauonarola ferrariēsis ordinis p̄dicatoꝝ. S.

Opuscula tua animo letāte suscepi ⁊ legi: lectaqꝫ cōmendaui. Nō enī a sn̄ia eruditissimoꝝ hoīum ac religiosoꝝ discrepant: nec ego aliquādo artē poeticā dānandā putaui sꝫ quorūdā abusuꝫ: q̄ꝫuis nō nulli me in ecclesiis declamantē verbo ac scripto calūpniari conētur. Quia aūt sciebā scriptū eē nō respōdeas stulto iuxta stultitiā suā: ⁊ Apostoli sn̄iam cōsiderabam dicentis seruū dei nō oportere litigare sꝫ mā̄suetū eē ad oēs: Statui in corde meo silētio potiusq̄ꝫ verbo linguas cōpescere detrahentiū. Uerū tu dormiētēꝫ excitasti: ⁊ tuis scriptis mellifluis: ⁊ sermone ⁊ sciētia imperitū ad scribendū impulisti. Mea igit̄ intētio est q̄d de arte poetica sentiā in hoc libello describere: ⁊ aduersus quosdaꝫ sciolos stilū dirigere qui ī modico atqꝫ vano: ne dicam iuuenili verboꝝ amore fallūtur. Ne q̄ras aūt vllū a me nitorē hic sermōis: q̄m ista humanitatis studia a nobis grauioribus disciplinis occupatis viginti duos ītegros annos vniuersa simul penitus fuerūt p̄termissa. Tu nihilminus vgoline eloquētissime a paupe Amico tuo munus exiguū benigno suscipe vultu. qui si aurū ⁊ argētū in garofilatio dn̄i offerre nō pōt: conat̄ tn̄ cū paupcula vidua vel duo minuta largiri. Quorū primū ī latere vno Artis poetice reliquarūqꝫ sciaꝝ sedē atqꝫ distintionem ostendit: in altero vero eiusdē earūdēqꝫ dignitateꝫ. Secundū aūt in facie prima oīum sciarū ad nostrā religionē exiguā prorsus vtilitatē demonstrat. In secunda vero facie specialiter ipius poetice artis rōnē: qualitatē: fructū: atqꝫ dāna manifestat. Qd̄ si cui primoꝝ libroꝝ longitudo vel subtilitas tediū generat: vltimū librum cuiꝰ precipue gratia prouīciā hāc suscepimꝰ: p̄cor oīo diligentissime plegat. Uale.

Apologeticus de rōne poetice Artis. Incipit liber primus. De oīuꝫ sciarū diuisione.

Uniuersaꝫ phylosophiaꝫ. In partes duas secari in rationalē ⁊ realē: ⁊ auctoritas excellentissimoꝝ virorū ⁊ ratio probat. Cū enī nō entiū nō sit scientia: sed eoꝝ dūtaxat q̄ sunt: vt p̄hi testant̄: ⁊ secētur scīe quemadmoduꝫ ⁊ res iuxta sn̄iam p̄hi in libro de anima: diuidat̄

a

aũt. Ens principaliter in ens reale ⁊ ens rõnis: necesse
est phylosophiā in duas ꝑtes diuidere quaꝝ vna ens rea
le respiciat: altera vero circa ens rõnis vẽsetur: quas ꝑ
tes q̄ ignorat pħs ⁊ sapiēs appellari nõ dʒ. Sapiens enī
teste Aristotile: dʒ oīa scire vt decet. Phīa quoqȝ realis
in duas ꝑtes distĩguit̃. In practicā ⁊ speculatiuā. Pra
cticā sciām dicimus habitū intellect⁹ ĩ mediate ordina
tū ad operatiões eaꝝ potẽtiarū q̄ sunt ĩfra ĩtellectū re
gendas. Unde finis practice est opus vt in scđo metha
meticoꝝ suorū testat̃ pħs. Qđ q̄dem opus praxim greco
noīe vocam⁹ ⁊ diffinim⁹ eē opus alteri⁹ potẽtie ab intel
lectu naturalr̃ posterius eo ⁊ aptū natum ab eo regi. Qr
aũt q̄dam aīe opatiões aliene ab intellectu transeunt ad
exteriorē materiā q̄dam vero minime: practicam sciām
duplicē existiam⁹: Quedā enī practica opationes aīe ex
teriorē materiā ꝑtingẽtes regit. Quedā aũt dirigit opa
tiones ipam animā ꝑficientes: q̄ ꝓprie ad bonos mores
ꝑtinent. Primā ergo ad mechanicas artes ꝑtinere dici
mus: q̄ cū nec ex obiecto nec ex mõ suo hẽant dignitatē:
⁊ si quādoqȝ pħo expediat aliq̄d de eis nosse: ignorantia
tamē illarū nomē sapiẽtis nõ euacuat. Scđam autem ĩ
tres ꝑtes distinguim⁹. Nam ad bene beateqȝ viuendum
opus ē hominē in bonis actib⁹ ⁊ ad se ipm ⁊ ad alterum
dirigi. Ad habitū ergo aīe ⁊ ad rõnis ordinē: quo hõ be
ne regit̃ ad seipm ordinata est scīa hẽt̃ q̄ in libro ethymi
corū Aristotilis. Sȝ qr ad alterū põt homo duplicit̃ or
dinari. vȝ spetialr̃ ad familiā. ⁊ vniuersalr̃ ad regimē
ciuitatis ⁊ regni: hanc partem in duas diuidim⁹. In eco
nomicam ⁊ politicā. Sub pulitica aũt scīa legum clau
ditur. At speculatiua scīa realis in tres partes scindi
tur. Cum enī intellectus noster sit a materia separat⁹:
necesse est in tantū vnūquodqꝫ eē intelligibile: inq̄ȝtum
est aliquo mõ a materia sepatum. Quedā igitur in parti
culari nec a materia sensibili nec a materia ĩtelligibili se
parari possunt. ⁊ hec sunt omnia naturalia. Uerū quia
intellectus vt diximus est inmaterialis: id qđ est ma
teriale põt ĩmaterialiter intelligere: ⁊ ꝑticulare vniuer
salr̃ apprehendere. Unde cū vsqȝ ad singularia iubeat
Plato quiescere. ⁊ scīa sit solum vniuersalium: de his
que nullo mõ possunt a materia sensibili ⁊ ĩtelligibili ꝑ
ticulariter separari: est phylosophia naturalis: que q̄
uis nõ abstrahat a materia sensibili abstrahit tamen a

materia particulari. Quedam autem ⁊ si a materia sen
sibili realiter nequaq̃ȝ sunt separata: possunt tamē p in
tellectū ab ea separari: licȝ a materia ītelligibili abstra
hi nequeant. Et hee sunt omnia mathematica. De qui
bus est scia speculatiua alia a naturali: que est ⁊ Geome
tria ⁊ Arithmetica. Quedā vero tam a materia sensibi
li q̃ȝ ab ītelligibili sunt separata. circa q̃ alia sciētia ver
satur: q̃ methaphysica nūcupat. Prīa ergo harū hoc
ē phia naturalis cū sit de rebus naturalib⁹: q̃ ideo natu
rales dīītur q: hēnt naturā q̃ est principiū motus ⁊ quie
tis: necesse ē vt tractet de motu ⁊ mobilib⁹. q̃ ab Aristoti
le in multas ptes diuidit. In prima eni cōsiderat de mo
tu simpl'r q̃ de phō auditu inscribit. In scda de motu p
cōparationē ad corpora nobilissima: vȝ in libro de celo.
In tertia de motu ipo p comparatiōeȝ ad corpora simpli
cia generalia ⁊ corruptibilia: q̃ sunt elementa: in libro
vi. de generatiōe ⁊ corruptiōe. In quarta itē de motu p
cōparatiōnē ad ea q̃ in media aeris regiōe generant: in
libro Metheoroꝝ. In q̄nta p cōparationē ad ea q̃ generā
tur in terra: in libro de muneralib⁹ quē tamē ab Aristoti
le nō habemus: sȝ Albert⁹ magn⁹ hūc libruȝ cōposuit. In
sexta p cōparationē ad ea q̃ hēnt vitā: q̃ qm intermixta
sunt nobiliora oportuit ēt ea diligentius p tractare. Et
q: a cōiorib⁹ est incohandū: necesse fuit prīo determīare
de his q̃ ptinent ad omnia aīata: de q̄bus tractat ī libro
de anima. Quia aūt: vt dicit phs: quatuor sunt genera
viuētiū: quoꝝ vnum habȝ solum animam vegetatiuam
Aliud vero cum vegetatiua habet etiam sensitiuam: sed
sine motu. Alterum autem cum his habet esse motum
localem. Et quartum genus est hominum: qui supra sen
sum ⁊ motum habent intellectum: ideo post scientiam
qua scimus quid est Anima: ⁊ per quam cognoscimus
quas habet partes ⁊ potentias in generali: necesse est
spetialiter ad hec uiuentium genera descendere: vt per
fectius natura eorum cognoscatur. Uerum quia intel
lectus est inmaterialis: non pertinet ad physicum sed
ad mathematicuȝ de intellectu separato disputare. Un
de non oportuit aliquem spetialem librum edere in phy
losophia naturali: qui de intellectu separato tracta
ret. De anima enim intellectiua physicus tractat in
quantum est corpori vnita: Non autem inquantum

est separata: q2 ipa ē terminus & orizon p̄hie naturalis.
De sensu aūt exteriori dz p̄hs natural' h̄re cognitionē: quā tradit Aristotiles in libro de sensu & sensato. Et q2 sensus interior ab exteriori accipit sp̄es suas: cum phantasia sit motus fact9 a sensu: Cōsequēs ē de sensu īteriori p̄hm naturalē oportere notitiā tradere: quā Aristotiles tradidit nobis parti in libro de anima: ptim vero in libro de memoria & reminiscētia. Et q2 p somnum & vigiliaz sensus ligantur: hoc quoqz scire ad physicum pertinet. Unde de eo agit̄ in libro de somno & vigilia. De iis aūt q̄ ptinent ad tertiū gen9 viuētiū: q̄ scil3 h̄ent sensuz cū motu: tractat p̄hs in libro de cā motus aīalium: & in libro de pcessu aīalium: vbi ōndit q̄ sint optime ptes ad hūc motū ptinētes. De iis vero q̄ ptinent ad id gen9 viuētiū qd̄ tm̄modo h3 vitā tractat in libro de vita & morte. Et q2 vita aīaliū p expirationē & respirationē cōseruat̄: ideo huic libello adiūgit librū quez de expiratione & respiratiōe aīaliū inscripsit. Et q2 hec inueniuntur in diuersis statibus viuētium: ideo p̄cedētib9 copulauit librū de iuuētute & senectute. Et q2 iuuētus si pcisa fuerit breuis ē vita: Senect9 aūt longa: ideo cōseqūter tractat de longitudine & breuitate vite. Et q2 vita vsqz ad senectutē maxime cōseruat̄ p sanitatē: & p infirmitatē pcidit: p̄cedentib9 annectit librū de sanitate & egritudine. Et q2 p cōueniēs nutrimētum sanitas cōseruat̄: & p contrariū destruit̄ & egritudo supuēit: ideo post eos libros q dcī sunt: de nutrimēto & nutribili librum edidit. Postremo aūt tractandū erat de om̄ibus aīatis: & primo de plantis: de q̄bus & Aristotiles & copiosi9 Theophrastus in libris de plātis tractauerūt. Deīn̄ d aīalib9 oīb9 scd̄z sp̄es suas: qd̄ & Aristotiles & albert9. M. copiose fecer̄t & in hoc terminat̄ tota physophia naturalis.
Mathematica aūt scientia q̄ abstrahit a materia sensibili & nō ab intelligili in duas ptes secat̄. Naz huiusce modi abstracta aut cōsiderātur sine aliqua sui pōitiōe: & sic vnitatē & numeros h̄ēm9 de q̄bus Arithmetica cōsiderat: Aut cogitant̄ scd̄m quod h̄ent pōitionem: & sic h̄ēmus magnitudīes: circa quas se exercet Geometria. Inter mathematicas aūt & naturales sciās q̄dā sunt sciētie medie vt Astrologia q̄ circa astrorū motus versat̄: & perspectiua que de linea & magnitudīe uisuali tractat: & musica de numeris sonoris & eorū pportionib9 considerat. Nā he q̄tū admodū sūt mathēatice eo qd̄ mathēaticoꝝ

principiis ꝛ maximis ac demōstrationib⁹ vtunꝶ: q̄ꝫtuz vero ad obiectū sunt naturales: eo q̄ꝺ circa res naturales versanꝶ. Et q꞉ obiectū est magis de ēentia scīe q̄ꝫ modus iudicio meo poti⁹ naturales scīe q̄ꝫ mathematice appellari debent.

Methaphysica aūt q̄ est de abstractis a materia sensibili ꝛ intelligibili in duas ptes secari pōt. Nā huiusce mōi abstracta duplicia sūt. Quedā eni eo dn̄r abutraqꝫ materia abstracta: q꞉ in sua generalitate cōprehēdūt ea q̄ nullo mō a materia dependēt. Vn̄ꝺ scꝺꝫ se sūt nō sunt in materia ꝛ hec vocam⁹ transcendentia: vt ens: Res: bonū: ꝛ cetera id gen⁹: deq̄bus Methaphysicus pertractat. Vnde sbm ei⁹: vt dicit pħs: est ens inq̄ꝫtū ens. Quedā vero sunt abstracta q꞉ nullo modo materie cōiūgunꝶ que sunt itelligētie separate de q̄bus principal'r Methaphysicus considerat.

Rōnalis autē scīa est illa q̄ circa ens rōnis versaꝶ. Ens aūt rōnis dicimus id q̄ꝺ ita a rōne inuētum est ꝛ fabricatū ꝙ extra ipaꝫ inueniri nō pōt vt sunt vniuersalia ꝛ ꝓpōitiones ꝛ syllogismi ꝛ cetera huiusmōi: que nullus recte sentiēs extra intellectū iueniri posse putabit: nisi forte sicut insigno. Cū enim pħi cepissent rerū sciam acquirere ꝛ freq̄nter: Ut testaꝶ Boetius: in suis disputatiōibus ꝛ studiis ꝑ diuersos discursus rōnis cōtradictionē incurrerēt ignorātes naturas argumētationū ac sill'oꝝ nimis impediebanꝶ ꝓcessus eoꝝ. Unde visuꝫ ē eis pri⁹ artē disputādi iueniēdā ꝛ discēdam eē: q̄ꝫ de rebus naturalib⁹ ꝛ morib⁹ ꝯcurrēdo tractādum. Nā sicut cetere potētie aīe in suis actibus errare possunt: ita ꝛ intellectus in suis: ꝛ sicut rō de opibus aliarū potētiarū rōcinatur ꝛ ordinat eas vt ꝑ debita media ad suos fines ꝓueniant: ita ꝛ pōt de suo proprio actu ratiocinari ꝛ se ipam ordinare vt per debita media ad suos fines sine errore ꝓueniat. Sicut ergo ipa rō inuenit diuersas artes ad dirigēdum hoīem ad diuersos fines ad quos ꝓuenit ꝑ exercitiū corporis: ita ꝯgruū fuit vt aliquā artē iueniret: qua se ipam in suis opibus dirigeret. Nihil eni aliud videꝶ eē ars q̄ꝫ q̄dam rōnis ordinatio ꝑ quā hō ꝑ debita media ad finē intentuꝫ ꝑducitur. Ille ergo artes q̄ exercenꝶ ꝑ corpus quod anime deseruit dn̄r seruiles. Ille vēo q̄ ꝑ solū intellectū exercenꝶ q liber est: dn̄r liberales. Quāuis autē oēs scīe sint scꝺꝫ rōnē: nō tn̄ omnes dicunꝶ rōnales sꝫ solū hec de qua loq̄mur: q꞉ ipa nō solū ē scꝺꝫ rōnē: sꝫ

Et dirigit oĩa rõnis opera. Operationes vero rõnis tres sunt: vz simpliciũ apprehẽsio. Cõpositio ⁊ diuisio: ⁊ discursus seu argumentatio. Circa quas tota rõnalis sciã versat. Prime enĩ opatiõi intellect⁹ deseruit liber predicamẽtoꝝ Aristotil. Scđe aũt liber periermenias. i. de interptatione. Tertie vero reliq libri logices: q sunt de sillogismis. Sz qꝛ ĩ sill'o duo sũt forma ⁊ matia: hec ps tertia in duas pricipal'r diuidit. Una enĩ tractat de sillogismo simpl'r ⁊ ei⁹ forma: ⁊ ad hãc ordinauit pħs libꝝ prioꝝ Analythicorũ: Alia vero de sill'i materia ꝯsiderat q̃ ẽ id ex quo cõficit: Hec aũt sũt ꝑpõnes: ex qb⁹ discurrẽdo ad ꝯcl'onẽ ꝑuenim⁹. Et qꝛ ars imitat naturam: sicut natura ex cãis ꝑcedit ad effcũs. ita ⁊ rõalis sciã ex ꝑpõnib⁹ ꝑcedit ad ꝯcl'ones. Nã ꝑpõnes dñr a logicis cã conclonis. Natura aũt aliqñ ꝑ cãs necessarias opat: aliqñ ꝑ cas q̃ vt ĩ pl'ib⁹ ⁊ nõ ex necessitate ꝑducũt suos effcũs: quarũ q̃zto virt⁹ fuerit fortior: tãto ẽt frequẽti⁹ ad effect⁹ ĩtẽtos ꝑueniũt. Rõ igit qñqz ex ꝑpõnib⁹ necessariis ⁊ euidẽtib⁹ ita suas colligit ꝯcl'ones vt nunq̃z in tali ꝑcessu fallat: ⁊ huic ꝑcessui deseruit liber posterioꝝ Analythicoꝝ q de demõstratiuo sill'o cõsiderat: qñqz vero ex ꝑpõnib⁹ ꝓbabilib⁹ ꝑcedit: ꝑ quas ⁊ si sciam non gñat opinionẽ tñ faciẽs ĩclinat ĩtellectũ ad vnã ꝑtẽ ꝯdictiõis determĩate lz cũ aliquali formidĩe alti⁹: ⁊ huic ꝑcessui deseruit liber topicoꝝ: Aliqñ aũt ex signis ꝑcedit ꝑ sill'um q dĩ Enthymema: q q̃zuis opinionẽ nõ generet: tñ aliquã facit existimationẽ de re quã ĩtendit ꝓbare: Cui ꝑcessui deseruit Ars Rhetorices. Aliqñ ex sĩl'itudinib⁹ ⁊ exemplis ꝑcedit ꝑ sill'z: quẽ pħs vocat exẽpluz: cui ꝑcessui deseruit Ars poetica. Et qꝛ ĩ oĩbus his ꝑcessib⁹ ꝯtingit errare ꝓp defectũ alicui⁹ principii qđ ad sill'z ꝑtinet: congruũ fuit vt huiuscemõi deceptiõis cognitio nobis traderet. Cui deseruit liber elencorũ. Et in hoc termĩatur vniuersa pħia rõnalis. Grãmatice aũt ꝓprie nec ẽ sciã realis nec rõnalis: qꝛ de vocũ significatiõe ⁊ orõnuz constructiõe ⁊ lrarũ inscriptiõe ꝑtractat: q̃ signt: ordinantur: atqz scribunt scđm placitũ hominũ. Possent enim hoĩes vna cõuenire ⁊ vniuersuz modũ loquẽdi ⁊ scribendi quẽ nũc seruãt ĩmutare: sicut ẽt nũc multa antiqua ĩmutata fuerũt. Sz hoc ĩ aliis sciẽtiis fieri ñ pt: vt viro sapiẽti manifestũ est. Sciã enĩ est de ĩmutabilib⁹ ⁊ sempiternis. vt Aristotiles manifeste ꝓbat. Unde Grãmatica inter sciãs nõ cõnumerat: nisi nomen scĩe accipe ro

Inuerim⁹ latissime. Hac igit̄ diuisiōe ni fallor oēs scias q̄ vi hūani ingenii īueniri pñt cōplexi sum⁹: ꝛ si forte alie īueniant̄: vel nō sunt vere scie: vt multe supstitiose q̄ diuinatorie appllant̄: vl' ad istas quas enumerauim⁹ redu cunt̄. Quas oēm pħie partes q nō possidet: simpl'r pħs ꝛ sapiēs appll'ari nō pōt: sꝫ ex pte solū; si partē aliquam solū possideat. q: vt dcm̄ est sapiens simpl'r dr̄ q oia scit vt decet. Hoc aūt dico pħice: nō xpiane loquēdo.

Sacra vero theologia nr̄a inter istas cōnumerari nō poterit q: nec virtute humani īgenii nec alicui⁹ intel lect⁹ creati quālibꝫ excellentissimi īueniri aliquo modo pōt versat̄ eni circa illud ens qd̄ a nullo ītellectu natura liter ꝑōt ītelligi: ꝛ tn̄ cōplectit̄ oia q̄ alie scie considerāt sub vna rōne formali vt sit vna scia ꝛ nō plures. Si enī loquamur de rōne formali ex pte obiecti ichstuꝫ ē q̄dam res dicim⁹ ipam tractare de Deo sub rōne deitatis. Et hoc ē eius obiectum principale: q: si de aliis tractat hoc agit scꝫ quod ad deū diuersimode ordinant̄ vel sicut ad cām efficientē: vel sicut ad finē. Si aūt loquamur de rō ne formali ex pte cognoscētis: sic obiectū eius cōe est ens diuinit⁹ reuelabile. Tractat eni de oībus rebus taꝫ diui nis ꝛ sup naturalib⁹ ac naturalib⁹ q̄ꝫ moralib⁹: nō qdem p rōnes nāles vel p creaturas pcedēdo: sꝫ p lumē supna turale. Uñ in creaturis nō cōsiderat ꝑprietates rerum ꝛ eēntias cāsq̄ꝫ primas ac prima earū principia: eo mō quo pħi faciunt: sꝫ alti⁹ eleuat̄: cōsiderans in eis pricipa liter diuinā potētiā Sapiētiā ac bonitatē: ꝛ p eas inue stigat ꝑprietates diuinaꝝ rerū nō manuducta a lumine naturali sꝫ a lumine diuino subuecta quod splendore suo adiuuat ītellectum: ꝛ mentē ab omni labe purgatam cō fortat vt in creaturis tanq̄ꝫ in speculis diuinam contem pletur bonitatem: paulatimq̄ꝫ ipm substollit super alti tudines terre: ac mirabili quodam modo in sinum san ctissime ꝛ indiuidue trinitatis perducit vbi pascitur ꝛ qescit ac decātat. In pace in id ipm dormiā ꝛ reqescā. Omnib⁹ ergo sciētiis hoc pacto dispōitis ac diuisis: Re liquū est vt cōparem⁹ eas ad inuicē: cōsiderātes earū di gnitates: ꝛ cōuenieter vnā alteri ꝑponētes: vt cognosca mus quā transeūter inspicere: ꝛ in qua paulisper īmora ri: ꝛ quā tanq̄ꝫ oium nr̄arū operationū finē amplecti de beamus: vt simus aliqua ex parte etiā in hac vita beati.

Explicit liber primus. Incipit liber scd̄s. De singularū scientiarū ordine ac dignitate.

Cietiarũ alie sunt honorabiles. Alie vero lau
dabiles. Honorabiles sunt speculatiue: lauda
les ꝓtice. Honoramꝰ enĩ fines. Laudamꝰ aũt
ea q̃ sunt ad finẽ. Qꝛ ergo speculatiue sunt ꝑꝑ
se: practice vero ꝑꝑ aliud: cũ finis illarũ sit cõtemplatõ
veritatis: istaꝝ vero finis sit opꝰ: manifestũ ẽ speculati
uas scĩas practicis esse digniores ac honorabiliores.
Practicas enĩ scĩs nõ hnoramꝰ proprie sꝫ laudamus.
Nã scire ea q̃ ad bonos mores ꝑtinẽt sine ope: vt phs te
stat: nihil est: ⁊ multomagis minimũ putat scire artes
mechanicas. Nõ enĩ hꝫ hec scĩa dignitatẽ ex obiecto: nec
ẽt ex mõ. Unde siqs moralia sciat: ⁊ nõ opet: nec honora
tur nec laudat: imo potiꝰ vitupat: qꝛ tota vis eiꝰ ĩ opere
est. Qꝛ ergo practice scĩe nõ sunt ꝓpter se sꝫ ꝑꝑ aliud: cõ
parãtes eas adinuicẽ: dicimus illas ꝑstare q̃ ad nobilio
rẽ finẽ ordinant. Et iõ morales ꝑponunt mechanicis:
qꝛ ille ad ꝑficiẽdam aĩam: iste vero ad bona corporis or
dinant. Inter morales aũt politica economic : ⁊ econo
mica ethice ꝑfert: qꝛ bonũ q̃to cõius est tanto ẽ diuiniꝰ.
Politica aũt ad bonũ cõe ciuitatis ⁊ regni ĩmediate: ⁊
economica ad bonũ familie: Ethica vero ad bonũ vnius
hominis tm̃ ordinãtur. Sciaꝝ vero speculatiuarum.
Altera alterã excedit: vel qꝛ certior ẽ: vel qꝛ de nobiliori
bus ⁊ excellentioribꝰ tractat. ꝓposi is ergo duabꝰ scĩis
si vna supat altera in tertitudine ⁊ obiecto: ꝓculdubio
dignior ẽ ea. Si aũt in altero solũ ꝑcedit: illã dicimꝰ ẽẽ
simplr̃ ꝑponẽdam q̃ nobiliꝰ hꝫ obiectũ: q̃uis minorem
hẽat certitudinẽ. Obiectũ enĩ est magis ẽẽntiale scĩe q̃ꝫ
mõus. Unde potẽtie ⁊ hitus nõ a mõ sꝫ ab obiecto spẽm
accipiũt. Quãuis ergo illa q̃ cẽtior ẽ sit dignior q̃tũ ad
hoc: ẽ tñ minꝰ digna simplr̃ cũ de rebꝰ ignobilioribꝰ tra
ctet. Igit scĩas reales simplr̃ dicimꝰ ẽẽ nobiliores scĩa ra
tionali: eo qđ nobiliꝰ hẽat obiectũ: qꝛ ens reale nobiliꝰ ẽ
ente rõnis. Inter reales vero mathematice q̃uis certio
res sint naturalibꝰ: qꝛ tñ circa q̃titates ⁊ qualitates vẽ
sant simplr̃ sunt ignobiliores eis q̃ subas naturales con
siderant: sicut accidẽs ẽ ignobiliꝰ substãtia. Pure autẽ
mathematice vt ẽ arithmetica ⁊ geometria q̃tum ad ali
quid ꝑferunt scĩis q̃ medie sunt. i. q̃tũ ad modũ. Unđ
a phis Arithmetica ⁊ Geometria dñr pĩcipales ⁊ sub
alternãtes: Medie aũt subaltnate: pĩcipalis aũt semꝑ
dignior ẽ subalternata: qꝛ hec oẽm firmitatẽ ⁊ certitu
dinẽ habet ab illa. Uerum inq̃tum he medie sunt natu

rales vt supi⁹ dixi [illegible] pferunt̃ illi[illegible]
ca quas m[illegible] [illegible]s: qꝛ res naturales cir
[illegible]tate versant̃ pferuntur numeris ꝛ figuris: q̄ a
[illegible]is mathematicis cōsiderant̃. Arithmetica vero me
rito pfert̃ Geometrie: tū qꝛ hēt obiectū nobiliuz vt pote
magis abstractū: tū qꝛ ē magis certa. Nam Geometria
se hꝫ p appositionē ad Arithmeticā vt phs dicit: Pūct⁹
enī pōitionē includit: quā vnitas nō respicit: ꝛ sine nūe
ris ꝛ vnitatib⁹ Geometria suas demōstratiōes nō facit
Astrologia aūt dignioꝛ ē pspectiua ꝛ musica: tū qꝛ ē ď no
biliori obiecto: tū qꝛ scďꝫ se ē magis certa. Uersat̃ enim
circa celū ꝛ astra q̄ hēnt ordinē inuariabilē ꝛ certissimū
At pspectiua simpl'r videt̃ eē dignioꝛ musica: ꝛ qꝛ obiec
tū visus ē nobili⁹ obiecto audit⁹: ꝛ qꝛ stabili⁹ ē. Unde ꝛ
scďm se maiorē vr̃ hr̃e certitudinē. In scia aūt naturali
q̃uis liber de physico auditu rōne ordis doctrine aliis
libris pferat̃: nō tamē rōne dignitatis: nisi forte qs opi
net̃ eū ceteris libris pstat̃: rōne dignitatis primi moris
de quo trattat in octauo libro. Pars aūt illa q̄ de anīa
ꝛ de aīalib⁹ tractat: vt phs dicit in primo de aīa: oībus
aliis ptbius ē pferenda pp obiecti sui nobilitatē maiorē
Et siqs dicat librū de celo ceteris eē pferendū qm̄ tractat
de corporib⁹ nobilissimis: psertim cū scďm Aristotilem
ꝛ Platonē celū sit aīatum: dicēdum ē scďꝫ Boetium qꝛ
phs nō arbitrat̃ corpora celestia eē aīata eo mō quo pla
tonici crediderūt. i. aīa informāte ꝛ dāte esse quā voca
uerūt aīam mundi: sꝫ intellexit ea eē aīata improprie p
vnionē itelligētie ad talia corpora quēadmodum motoꝛ
vnit̃ mobili. Unde Aristotiles nō agit in libro de celo de
corporib⁹ istis p relationē ad intelligētiā mouētem: nec
de ei⁹ natura aliquid dicit. ꝛ recte. Excessissꝫ enī metas
phi naturalis: cum sit officiū methaphysici ď substātiis
separatis tractare. Tractat ergo de huiuscemodi corpo
ribus per comparationē ad motum ꝛ ad formam natura
lem dantem esse que nō est anima. Cum itaqꝫ animata in
quantum huiusmodi nobiliora sint inanimatis: necesse
est partem phylosophye naturalis que circa animata ver
satur preferre illi que versatur circa motum celi ꝛ natu
ram eius: exclusa contemplatione de natura intelligētie
mouētis. Quāuis enim forma celi inq̃ꝫtum forma sit no
bilioꝛ anima inq̃ꝫtum anima est forma: eo quod illa dat
esse incorruptibile hec autē corruptibile: tamē anima in
q̃ꝫtum hec ꝛ talis forma nobilioꝛ est forma celi: quia aīa
dat eē animatū nō autē forma celi. Et simpl'r ꝛ absolute

loquẽdo aīa ē nobilior formis ꝙ̃ forma celi. Non enī sim plr̄ forma celi pferēda est anime: qr dat eē incorrupti bile ⁊ sempiternū. Aliogn forme lapidū ⁊ quarūdā rex ignobiliū pferrent anime: eo quod dat esse vel sempiter nū: vel durabilius ꝙ̃ anima. Libri itaqꝫ de anima oībꝰ libris pħie naturalis pferunt: Liber vero de celo scd̃us erit dignitate. Siqs tñ cū scō tho. in sum. ꝯ. gē. substi nere voluerit Arstotilē opinatū corpora celestia eē aīata aīa informāte ⁊ dante eē: nō tñ ei licebit pferre librū de celo libro de aīa: qr pħs nō tractat ibi de celo inꝙ̃tū aīa tū est: sꝫ solū de iis cōsiderat que ad motū celox ⁊ elemē tox ptinēt: nulla habita dispōne de aīa ipox. Sꝫ qr ad alia festinamꝰ: de ordīe dignitatis cetexox librox taceo Quē facile cognoscere poterit q ea ꝗ̄ supra diximꝰ diligē tēr inspexerit. Methaphysica aūt eo qḋ maxīe ē de Deo ⁊ eā maxīe deꝰbꝫ: vt dicit Aristotiles: merito oībus anteponēda ē: Hec enī ē finis ad quē pħs ⁊ sapiēs inten dit puenire ⁊ in quo qescere tētat. At rōnalis pħia que in ter speculatiuas scias tꝫ īfimū locū: qr ⁊ ipa multas hēt ptes: cōsiderandū est qualiter ordinari dꝫ: Quidā enim adeo eā ignobilē putāt vt nō dignētur ipam speculatiuā appellare: eo quod videat qdam sciendi modꝰ ⁊ ad aliud ordinari queādmodū ⁊ practice scie. Sed si qs recte con sideret: inter practicas scias eā nō cōnumerabit: cū pra ctice scie ordinent ad opus alteriꝰ potētie ꝙ̃ intellectus: ad qḋ ista nequaꝙ̃ ordinat: sꝫ opus intellectus tm̄ respi cit: ⁊ ipa scd̃ꝫ se nō est mōus sciēdi: sꝫ scia ī plerisqꝫ mul to certior ꝙ̃ pħia nālis. Nam pħs in libro priorū Analy ticorum ita certas demōstratiōes facit vt nullum possit esse dubium qnꝰ vere ⁊ proprie de sillogismox formis sciē tiā hēamus. In ceteris quoqꝫ libris ita efficaciter suas probat cōclusiones vt nō videam quā rōne logica nō pos sit: ⁊ sciētia: ⁊ speculatiua scia nūcupari: ꝙ̃uis ēt dum suas rḡlas ad obiecta aliarum sciax applicat possit dici mōus sciēdi: sꝫ siue sit scia speculatiua siue nō: māifestū ē tñ illam partē que est de demonstratione ceteris esse di gniorem: eo quod demonstratio est nobilissimus sillogis mus. Nam prime due partes quarū vna est de simplici intellectus apprehensione: altera vero de compositione ⁊ diuisione ordinatur ad sillogismum tanꝙ̃ ad finem. Unde postponunt tertie parti que est de sillogismo quē admodum ea que sunt ad finem postponuntur ipi fini. Ideo etiam prima pars postponit secunde: cum ordinet

ad eã. Secũdum ergo ordinem doctrine liber ꝑdicamentoꝝ librũ ꝑierminias ꝓcedit: ⁊ hic librũ priorũ Analythicoruꝫ: scd'ꝫ vero ordinẽ dignitatis se hñt adinuicem ordine retrogrado. Liber aũt priorũ Analythicorũ ⁊ si oẽs alios libros ꝑhie natural' ꝓcedat scd'ꝫ ordinẽ doctrine nõ tñ ꝑponit oĩbus ordine dignitatis: In libro enim ꝑdicto tractat de sillogismo simpl'r qui est genus ad oẽs sillogismorũ spẽs. Spẽs vẽo generẽ digniores ⁊ ꝑfectiores sunt. Quarũ vna tãto dignior ẽ altera q̃to efficaciꝰ suaꝫ ꝯcl'onẽ ꝓbat ⁊ q̃to excellentiorẽ habituꝫ generat. Quia ergo scia dignior est opinione ⁊ opinio existimatiõe. Existimatio aũt suspitiõe. Sill's demõstratiuus dignior ẽ Dialectico ⁊ dialecticus Rhetorico: Rhetoricꝰ aũt poetico: ⁊ iõ liber posteriorũ Analyticorũ dignitate ꝓcedit librũ topicorũ: Hic aũt librum rhetoricorum: qui libro poetrie merito anteponit. Postrẽo vero loco collocabit liber elencorũ q de sill'o sophystico tractat.

Sacra aũt Theologia est ⁊ practica ⁊ speculatiua. Nã sub ratione formali obiecti ipius omnia entia taꝫ diuina q̃ꝫ naturalia ⁊ moralia: vt dictum est: includunt. Principaliter tamẽ est speculatiua: quia q̃uis finis ꝑcepti sit caritas de corde puro: tñ caritas vlteriꝰ ordinat ad cõtemplationẽ prime veritatis tam in patria q̃ꝫ etiaꝫ in via tanq̃ꝫ ad finẽ: iuxta illud dñi Jesu. Qui diligit me diliget a patre meo ⁊ ego diligã eum ⁊ manifestabo ei me ipium. Theologia ergo q̃tum ad vtranqꝫ parteꝫ dignior est omnibus scientiis humanitus inuentis. Inquantum enim est practica: ad nobilissimum finem vt pote ad vltimum ordinatur. Cuꝫ ergo vna scia practica alteri ꝑponatur ꝑꝑ nobiliorem finem: nulla in gñe practicarũ poterit huic nostre scĩe comparari. In quãtum vero speculatiua: palam est ꝙ simpl'r oĩbꝰ est dignior eo qd' obiectũ eius sit deus supnaturaliter cognitꝰ. Quãtũ etiã ad modũ oẽs alias ꝓcedit. Nã scĩe humanitꝰ inuẽte certitudinem hñt a lumine naturali quod multipliciter deficit Theologia aũt a lumine diuino: qd' nullo mõ deficere potest. Uñ merito hec sola digna ẽ noĩe sapiẽtie: cuius studiũ homines perfectos reddit ac propemodũ beatos: ⁊ preponẽda ẽ regnis: ⁊ sedibus: atqꝫ in cõparatiõe illius oĩa sunt vt sterrora existimãda. Tãtũ eniꝫ distat hec ab aliis sciis q̃tũ deꝰ distat a creaturis: dicẽte scriptura: ĩfinitꝰ thesaurꝰ ẽ hoĩbꝰ: quo q vsi st ꝑticipes fci st amicitie dei. Sciisitaqꝫ oĩbꝰ hoc mõ ordĩatis: mãifestũ eẽ ꝑt

quas transeunter legere: ⁊ in qb⁹ paululũ imorari: ⁊ quã tanq̃ȝ finẽ amplecti debeamus. Rationales enĩ ⁊ mathematice cũ ex obiecto nõ hẽant magnã dignitatem transeunter ⁊ q̃ȝtum sufficit ad aliarũ sciarũ vtilitatẽ inspiciende sunt. In phia aũt naturali ⁊ morali, aliq̃ȝtisper immorãdũ est: tum propter obiectoꝝ dignitatẽ. tum etiaȝ propter vtilitatẽ: qꝛ nãlia eleuãt aĩuȝ ad diuia. Methaphysica vero in sciẽtiis humanis est finis oĩum: cui tñ p̄ponim⁹ semp̱ sacrã theologiã: in qua vir sapiẽs ꝑpetuo quiescere debet. Quia ergo de numero ⁊ ordine ac dignitate sciarum diximus reliquuȝ est vt de earum vtilitate aliquid loquamur.

Incipit tertius liber de secularium sciarum vtilitate christiane religioni.

Inẽ humane vite esse contẽplationẽ prime veritatis nõ solum fides Catholica: sȝ etiã excellentissimi omniũ phoꝝum Plato ⁊ Aristotiles eorũq̃ȝ sectatores testantur ⁊ rationẽ manifestissima probant. Nam finis vniuscuiusq̃ȝ rei est propria operatio: quã phs vocat secũdam rei ꝑfectionem. Prima enĩ ẽ forma. Opatio aũt hoĩs ꝑpria ẽ itelligere veritatẽ Quãto aũt veritas ẽ nobilior ⁊ prior: tãto opatio hoĩs propria hãc veritatẽ inspiciẽs ẽ nobilior ⁊ magis ꝑpria vt sit vltim⁹ finis. Unđ phs in. x. ethicoꝝ dicit vltimũ finẽ hoĩs eẽ opationẽ nobilissime potẽtie ꝑ cõpationẽ ad nobilissimũ obiectũ. Nobilissima aũt potẽtia i hoĩe ẽ intellect⁹ ⁊ nobilissimũ obiectũ ẽ pria veritas q̃ ẽ De⁹. Ergo opatio itellect⁹ q̃ ẽ cõtẽplatio dei ẽ vltia hoĩs ꝑfectio Uerũ i hac vita qualr̃ hõ possit fieri btũs ẽ difficile itelligere imo ẽ ipossibile diffinire: qꝛ ipossibile ẽ queq̃ȝ in hac misera vita mortali vere posse esse btũm. Et pp hoc Aristotiles angebat: vt patet in ethicis suis. Cũ eniȝ de alia vita ꝑ rõnes naturales nihil posset affirmare: ⁊ in hac qualiter aliq̄s vere posset eẽ btũs mĩme discerneret nullã certã potuit de btitudine ꝓferre sniam. Nos aũt facile ꝓbam⁹ nullũ oĩo i hac vita mortali vere posse fieri btm̃. Ad qđ ꝓbãdũ ⁊ si multe nobis rões ⁊ pene dmõstrationes occurrũt: qꝛ tñ iã res i prõptu ẽ ⁊ expiẽtia ꝓbatissima: qꝛ ꝑ mlta millia ãnoꝛ iã nob hoc aptissime dmõstrauit: cũ adhuc de nllo mortali vere dem̃ sit vel dici possit q̄ i hac vita fuerit vere btũs. Unã tm̃ rõnẽ ne oĩo videamur hãc ptẽ pterire adducem⁹ i mediũ. Intẽdẽtes eniȝ oñdere q̃ȝtũ religiõi xpiane ꝓsint aut ꝓfuerit scie sclares

necessariũ putam⁹ prius declarare qs sit finis humane vite nō solũ scd̄z fidē: sed etiā vi rōnis naturalis: ⁊ simil' quod ⁊ quale sit mediũ p quod ip̄m finē attingim⁹. Hoc enī patefacto facili⁹ ad ꝑpositum ꝑueniemus. Ut aũt rō sit potētior ⁊ nullus possit eius virtutē subterfugere: statuem⁹ ī medio aliquē q oīa bona creata possid at: hoc dē pto dũtaxat: qd̄ diuinā ēentiā nō videat: volentes tñ vt cognoscat naturā oīuz rerũ creatarũ: ⁊ sit Dn̄s Angelorũ ac toti⁹ vniuēsi: hũc ergo: quisqs ille fueīt siue homo siue Angelus: probo nō eē vere bea ũ si Beatitudo ē qes desiderij. Nā cum nō quiescit naturale desideriũ: certũ ē ip̄m ad finē nōdum ꝑuenisse. Qd̄ aũt hui⁹ nostre creature in tanta sublimitate cōstitute naturale desideriũ nō qescat: sic ꝓbam⁹. Oēs hoīes natura scire desiderāt: vt ph̄s ait. Qd̄ quidē nō solũ verũ est de hominib⁹ sed ēt de oī creatura ītellectuali: qa vnũquodqz īclinaẜ natural'r ad suā ꝑfectionē. Perfectio aũt ītellectus ē sciētia ⁊ veritatis cōtemplatio. Cũ igiẜ scire sit rei cām cognoscere ⁊ qm̄ illi⁹ est causa: ⁊ qd̄ īpossibile ē al'r se hēre: vt dicit ph̄s in primo posterioꝝ Analiticorũ: naturale desideriũ est vnicuiqz ītellectui viso effectu desiderare cognoscere cās. Unde propter admirari inqt Aristotiles ceperunt homīes phylosophari. ꝑꝑ naturale enī desideriũ sciēdi ꝑbi vidētes effectus īclinauerũt aīum ad inuestigādas cās. Quicũqz ergo sup angelos fuerit cōstitut⁹: cũ hēat intellectũ nō poterit ab hoc naturali desiderio liberari: eo qd̄ naturalia auferri nō possunt. Ergo visis angelis ⁊ aliis nobilissimis effectib⁹ aut eos cognoscet ꝑfecte aut imꝑfecte: si imꝑfecte statim ex naturali desiderio ad acqrēdam ꝑfectam eorũ cognitionē inclinabiẜ: qꝛ omē imꝑfectum naturaliter desiderat suā ꝑfectionē. Unde ⁊ materia naturaliẜ appetit formā sicut femīa appetit eē virũ: ⁊ turpe pulcrũ vt dr̄ in primo phisicorũ. Ergo naturale desideriũ eius nōdum qescit. Adhuc ergo moueẜ: ⁊ ita seqtur ꝙ nō est in fine vltimo: nec vere beat⁹. Si aũt ꝑfecte huiuscemodi effectũ cognoscit: ergo ītelligit eos depēdere ab aliqua supiori causa quā statim ex naturali desiderio cognoscere optabit: qꝛ vt dictũ est omnes naturaliter scire desiderāt: ⁊ scire ē rei cām cognoscere. Nō ergo quiescet adhuc eius naturale desideriũ īmo videẜ minus quiescere q̄ꝫ naturale desideriũ aliorũ ītellectuuz inferiorũ: qꝛ id quod naturaliter moueẜ q̄ꝫto propinqui⁹ ē termīo tāto veloci⁹ moueẜ. Cũ igiẜ ītellect⁹ ꝑfat⁹

fit termīo ꝓpinquissimus: iuxta cāuz positū: seqtur qꝫ
ad ipm vehemēti⁹ moueat̃ qꝫ alius intellect⁹ remotior.
⁊ ita nō vidēs deū qescere nō poterit. Nō ergo erit vere
btūs. Si igit̃ tali cāu facto ꝓbatū est excellentissimam
creaturā sine visione dei nullo mō vere posse esse beatam
qs poterit asserere hominē mortalē ⁊ in hac miserabili
carne ⁊ in tam crassa ignorātia ac cecitate posse beatifi
cari. Beatitudo ergo nostra ē visio prime veritatis idest
Patris ⁊ filij ⁊ spūs sancti: iuxta illud dn̄i saluatoris.
Hec est vita eterna vt cognoscāt te solū vex deū ⁊ quem
misisti Jesum christū. Nec curādū est nunc vtrū beatitu
do cōsistat in actu itellect⁹ vł in actu volūtatis. Nos enī
deus ꝙ eēntialiter cōsistit in actu itellectus: ꝑfectiue ve
ro in actu volūtatis. Sufficit tamē nobis ī pn̄tia ꝙ bea
titudo ē opatio ptis intellectiue. i. supioris ptis aīe ra
tionalis qꝫtū ptinet ad homines ꝑ cōparationē ad deuz
nō ī enigmate sꝫ apte visuz ⁊ cognitū. At qꝛ nō solū secū
dū fidē sꝫ etiā iuxta sn̄iaz Achademicoꝝ ⁊ pipateticorū
cōtēplatio prime veritatis reqrit puritatē animi: scdm
illud pħi. Anima sedēdo ⁊ qescendo fit prudēs: q etiā in
libro ethycorū ostendit neminē fieri posse beatū nisi vir
tutes morales possideat: qbus ab omni labe concupiscen
tiarū ⁊ passionū mūdet̃ aīus: Ideo mediū perueniendi
ad beatitudinē dicim⁹ cordis puritatē dicente domino.
Beati mūdo corde qm̄ ipi deū videbūt. Cum ergo post
creationē vniuersi labētibus hoībus multe religiones.
si tn̄ vere religiōes possint appellari: fuerint inuente: il
lā debemus cōfiteri verā ⁊ solā eē religionē ⁊ a deo insti
tutam q̄ vel meli⁹ vel sola hoīes ꝑfecte ꝑducit ad animi
puritatē ꝑdictam: Nullā aūt inuenies aliā nisi xp̄anoꝝ
religionē. Hec enī sola docet ꝑfectā animi puritatē: cuz
hoīes instruat: oībus creatis etiā semetipis relictis: so
li deo ꝑ amorē inherere: deū plusqꝫ seipꝫ diligere: nihil
propriū q̄rere: tā puro amore deo seruire: vt mercedem
nullā deū amātes consideret: sꝫ solū ei⁹ honorē ⁊ gloriā
Nō ē opus aūt nūc ꝑ diuersas aliorū supstitiōes discur
rē: spurcitias ydolatrarū pandere: pħoꝝ discordias:
ambiguitates: ac ignorātias explicare. Mahometti sec
tā cōfusam: fatuā ac īhonestā ꝑdicare iudeorū quoqꝫ q
solū lr̄e corticē ī scripturis attēdūt ineptias demōstrat
Nulla. n. religio ē nec eē pōt q̄ magis ad cordis purita
tē ducat vel ducē possit qꝫ nr̄a. Eo maxīe qꝛ nō solū ꝑ exē
citiū docet hoīes purgare aīos vt pħi qdā docuerūt sꝫ ēt

ꝓdicat grãz ⁊ dona supnaturalia: ꝑ q̃ mẽs altiꝰ eleuata ⁊
ꝑfectiꝰ purificata ĩ carne mortali fit ꝑticeps beatitudĩs
desiderate. Vñ si aliqua alia religio inueniret̃ q̃ hec eadẽ
doceret. Naz meliora docere nulla põt: nõ eẽt iã alia sz
eadẽ cũ nr̃a. nulla tñ adhuc inuẽta ẽ: nec inueniet̃ ĩeternũ.
Sz de his satis. Cũ itaqꝫ q̃rit̃ an scie quas gẽtiles inuene
rũt sint xpiane religiõi necessarie: rñdẽdũ puto: eas sim
pl'r minime eẽ necessarias: cũ sine his xpianus ⁊ eẽ ⁊ vi
uere possit. Placuit enĩ dño nr̃o Jesu xpo hoĩes ad pau
ca sacramẽta cõstrĩgere: eosqꝫ saluos facẽ breuissimo cha
ritatis ac puritatis verbo: vt ysaie vaticiniũ impleret̃:
qui ait. Cõsumatio abreuiata inundabit iustitiã. Cõsu
mationẽ enĩ ⁊ abreuiationẽ Dñs deꝰ exercitiũ faciet ĩ me
dio oĩs terre. Verũ q2 in ppl'o xpiano q̃dã constituti sũt
aliorũ doctores: posset aliq̃bꝰ videri his necessarias esse
disciplinas nãl'r inuentas. Sz diligẽter cõsiderãs sacrã
scripturã: q̃ ecclesie magr̃is data ẽ ad suã ⁊ aliorũ salutẽ
potiꝰ puritatẽ cordis: opibꝰ bõis: ⁊ cõtẽplatiõe: ac spũs
scĩ illustratiõe q̃ꝫ vi ĩgenii ⁊ exercitio studii humani ad
disci. Nõ video quõ tales scie sint adeo necessarie q2 sine
illis Resp. xpiana viuere nõ possit. Profecto si sic eẽt.
Dñs nr̃ Jesus xp̃s q̃ tãtã ꝑ nr̃a salute substinuit passionẽ
nullo mõ ꝑtermisisset q̃n vel ꝑ seipꝫ vl' ꝑ apl'os ⁊ ꝓph̃as
disciplinas has: aut docuisset: aut ad discẽdas ĩ libris
ph̃orũ eccl'ie p̃latis p̃cepisset. Siqs tñ oĩo putat eas p̃di
catoribꝰ: eccl'ieqꝫ doctoribꝰ eẽ necessarias: legat rogo sa
cras scripturas: nõ ĩ sensus sui vanitate: sz in cõsciẽtia
purã ⁊ fide nõ ficta: ⁊ experiẽtia discet earũ sensuz nõ de
subtilitate humani ĩgenii: sz de spũs scĩ illustratiõe ve
nire. Et quãq̃ꝫ multa sint ĩ nouo ⁊ veti testõ q̃ ad physi
cas ꝑtinẽt disciplinas: hoc tñ nõ me mouet ad credẽdũ
sacrãs l'r̃as xpianũ doctorẽ nequaq̃ꝫ posse tenere: sine ha
rũ disciplinarũ scĩa. posset enĩ fieri liber: vt dicit Aug.
in libro de doctrina xpiana: ĩ quo de q̃busdã rebꝰ nãlibꝰ
⁊ de nũeris ⁊ aliis multis q̃ ad scĩas hũanitꝰ inuẽtas per
tinẽt: q̃rũ opꝰ eẽt ad sacre scriptuꝛ̃ ĩtelligẽtiã tractaret̃.
Que oĩa paruo voluĩe ꝑstrĩgi possẽt: ita vt nõ ĩdigere
mꝰ tot ph̃orũ libros quotidie reuolue͛: sicut ẽt scũs Hie
ro. libellũ edidit de ĩterpretatione ac significatione he
braicorum noĩuz adeo copiose vt liguã hebraicã ampliꝰ
nõ desideremꝰ: quãq̃ꝫ ꝑutile putamꝰ: p̃sertim siq velit
cũ iudeis disputare l'r̃aruz hebraicarum h̃re peritiam.
Siqs aũt vlterius instat ⁊ dicit hereticos hoĩes eorũqꝫ
peruersa dogmata nequaq̃ꝫ posse sine ph̃ia confutari.

Respondem⁹ ei in cõcilio niceno fuisse quẽdam pħm in
arte dialectica peritissimũ q a nullo vnq̃ȝ epoꝝ illoꝝ ⁊
sacerdotũ seculariũ disciplinaꝝ doctissimoꝝ potuit vir
tute pħie supari: ⁊ tamẽ a quodã simplicissi͂o viro lraꝝ
prorsus ignaro sȝ fide atqȝ caritate dei munito: paucissi
mis nõ fucatis sȝ virtute dei suffultis verbis supatus ẽ
⁊ ad fidẽ xpi cõuersus. Unde circũstantibus dixisse ferẗ
se hactenus pro verbis verba dedisse: Uirtuti aũt dei se
resistere nõ potuisse. Mihi credite: Spũs q scripturas
sacras tradidit nobis nõ eget armis pħoꝝ vt se ↄ̃fendat
Sapiẽtia enĩ nostra fortior est cordis puritate roborata
q̃ȝ armis fulta gentiliũ. Dauid enim arma proiecit: ⁊ la
pides limpidissimos in perã posuit vnoqȝ solo validissi
me sine vestib⁹ iacto interfecit potẽtissimũ gigãtem q glo
riabaẗ in uirtute sua: q̃ nõ erat virt⁹. Sȝ ne oĩo videar
multoꝝ opinionib⁹ ⁊ magnorũ virorũ auctoritatib⁹ ↄ̃di
cere: alr̃ respondebo. Duplr̃ inqt pħs dr̃ necessariũ. Est
enim necessariũ absolute dcm̃: vt est hominẽ animal eẽ: ⁊
hoc mõ pħiam dicim⁹ nulli christiano eẽ necessariã. Est
etiaȝ necessariũ ex suppossitione qđ in duas secaẗ partes
Nam aliqd interdũ ẽ adeo necessariũ ad aliquẽ finẽ con
sequẽdum: vt sine eo finis hr̃i nõ possit. Et hoc etiã mõ
pħiam putamus nõ eẽ christiano necessariã: nec ad salu
tẽ consequẽdam: nec ad sacrã scripturã pdiscendam. ⁊
hoc dico loquẽdo de pħia q̃ p studiũ ⁊ magnã ingenioꝝ
attritionẽ acquiriẗ. Nã sine cognitiõe aliquarũ rerum
ad pħiam naturalẽ ptinẽtium q̃ sine magno labore acqri
tur vt iam dictũ est: hr̃i nõ põt. Si aũt necessariũ illud
appellaueris sine quo finis qdem hr̃i põt: sed nõ ita bene
⁊ pfecte: nõ negabo pħiam xpiano fore necessariam: idest
vtilẽ: quia siquis sacrã Theologiã cũ pħia teneat ⁊ in cõ
sciẽtia pura custodiat: perfectior theologus ⁊ potentior
christi Miles dicẽdus erit: ceteris parib⁹: q̃ȝ ille q solã
theologiã possidȝ: hoc tñ sciẽtes qđ theologia absqȝ phi
losophia in pectore mũdo p̃ponenda est theologie cũ phi
losophia in pectore supbo. Illa eniȝ fortius inimicorum
iniuriã propulsaret q̃ȝ ista: qꝛ spũs ẽ q viuificat: Caro
aũt non pdest quicq̃ȝ. Et sciendum est qđ q̃uis scientia
naturalis multũ xpiane religioni ꝓfuerit ad errores cõ
futandos ⁊ supbiã hui⁹ seculi ac sapiẽtum eius retũden
dã: nõ minus tñ eidẽ nocuit Scĩa enĩ p se bona ẽ ⁊ vtil'
p accidẽs aũt mala ⁊ noxia. Bona igiẗ ⁊ vtilis ẽ ecclesie
phisophia p se: ⁊ ad fidẽ ↄ̃firmandã ac om̃eȝ altitudinẽ
extollentẽ

extollentẽ se aduersus sciaꝫ dei destruẽdã: admodũ ẽ ne
cessaria: qm̄ xp̄ianꝰ Doctor dñ õndit verã pħiaꝫ. Sacre
scripture nõ mõ nõ repugnare sꝫ magis ei deseruire: sup
bos huiꝰ scl'i ac iflatos vacuosqꝫ itellectꝰ: i quos eoꝝ pro
pria tela retorquet: pedibꝰ: vt ita dixeri: calcat: ⁊ eorũ
iprudẽtiã obmutescẽ facit: garrulitatẽqꝫ restrĩgit: atqꝫ
oues xp̄i agnosqꝫ ac puulos ⁊ vbera sugẽtes ab eorũ rabie
potẽtissime defendit. Uerũ multi hodiernis tp̄ibꝰ q vo
lũt videri legis doctores ac defensores cõuersi sũt iuani
loquꝫ: ⁊ obscuratũ ẽ insipiẽs cor eorũ. Dicẽtes eni se eẽ
sapiẽtẽ stulti facti sũt qꝛ relicta sacrarũ lr̄arũ simplici
tate: ad gẽtilitatẽ se penitꝰ cõuerterũt. ⁊ adulterantes
verbũ dei ipleuerũt chartas supbissimis obscuritatibꝰ
vanissimisqꝫ verboꝝ ornatibꝰ ac stulta apd̄ deũ sapia põ
paqꝫ rhetoricorũ vẽborũ deo odiosa: necnõ ⁊ ĩfinitis qõ
nibꝰ iexplicabilibꝰ ac iutilibꝰ: q̄ mergũt hoĩes i iteritũ:
audiẽtesqꝫ subuertũt: ⁊ iuestimẽtis ouiũ volẽtes videri
fidei defẽsores: facti sũt populo dei lupi rapaces. Dicũt
enĩ se pħie opam dare vt meliꝰ sacras scripturas: quas
nũqꝫ leger volũt: itelligãt. meliusqꝫ veritatẽ dei fidẽqꝫ
defendãt. Sꝫ re vera q̄rũt q̄ sua sũt nõ q̄ Jesu xp̄i: semp
addiscẽtes: vt dicit Apo. ⁊ nũqꝫ ad veritatis sciam pue
niẽtes. Qui dixerũt: ait propħa: Linguã nr̄am magnifi
cabimꝰ. Labia nr̄a a nobis sũt. Quis nr̄ dñs ẽ: ⁊ tm̄ hic
morbꝰ icreuit vt eccl'ie p̄latos: p̄sbiteros: clericos: Reli
giosos: ac secl'ares: totũqꝫ pplꝫ xp̄ianũ tabefecẽit. Adeo
ẽt iueteratꝰ ẽ: vt nõ solũ gloriẽtur xp̄iani ⁊ tumenti aĩo
de gẽtiliũ litteris extollãt semet ipos: sꝫ: qd̄ peiꝰ est: pa
ganorũ scias: q iuanitate sensus sui ambulãtes nihil pu
tabãt. Uerũ nisi eẽt inflata verborũ cõpõitiõe ornatũ:
nõ verent̄ p̄ponere scie dei: a quo ẽ oĩuꝫ sapia: ⁊ q liguas
mutorũ apit facitqꝫ disertas. Et multi hodie i tãtã isa
niã blasphemiãqꝫ prupunt vt sacras scripturas rugato
naso subsannãtes: ita despiciãt ⁊ irrideãt vt earũ secta
tores putẽt p̄ nihilo hñdos. Adeo eniꝫ prĩceps huiꝰ scl'i
excecauit eos: vt tanqꝫ mẽtecapti: cũ nihil sciãt: se oĩuꝫ
rerũ sapiaꝫ apphẽdisse arbitrent̄. Taceo de multis q cul
tũ dei fidẽqꝫ eiꝰ abnegarũt: eo q̄ nulla alia rõne se igenio
sos doctosqꝫ videri posse arbitrant̄ nisi deũ viuũ a quo
⁊ eẽ ⁊ viuere ⁊ moueri igrati acceperũt blasphemãdo vi
tupent̄. Cõtra quos p̄fecto aliqd dicerẽ: nisi scirẽ qbus vi
ribꝰ opꝰ sit vt p̄suadeat̄ supbis q̄ꝫta sit virtꝰ humilitatis
Quis igit̄ posset aduersus hoꝝ vanissimã loquacitatẽ ⁊

supbissimã stoliditatẽ admirãdissimãqꝫ cecitatẽ stoma
cũ cõtinere. Scia itaqꝫ cũ p se bona sit: p accñs fcã ẽ ma
la. Bona qppe ẽ bonis: ⁊ mala mal': qꝛ vt dicit Apo. oĩa
mũda mũdis imũdis aũt ẽt ipa mũdissima sũt imũda.
Jõ religiõi xpiane nõ expedit scias sclares ita passiꝫ ad
mittere. Expiẽtia. n. docuit ꝙ nisi caute recipiãt filios
blaffemos in eccl'ia generabũt. Oĩa inqt apl's mihi licẽt
sꝫ nõ oĩa expediũt. Quãuis ġ pþie secũdũ se studiũ ĩpen
dere nõ sit illicitũ: nõ expedit tñ oĩb⁹ ĩ ea ĩgeniũ pdere.
Felicissimã pfecto putarẽ remp. xpianã: si retẽta pristĩa
scriptura ꝝ simplicitate quosdã dũtaxat pbos ac ĩgenio
sos viros eligeret: q pp hereticoꝝ vẽsutias cũ theologia
disciplinas has pdiscerẽt ceťi vẽo post Grãmatice sciaꝫ
cũ bonis morib⁹ sacras lrãs docerentur. Sꝫ ⁊ si hoc fierẽt
nõ deeẽnt' Diabolo alia machinamẽta ꝯ eã quã sp psequẽ
scissimã eccl'iaꝫ. Necesse ẽ enĩ: ait dñs: vt veniãt scanda
la: ⁊ necesse ẽ: inqt Apo. hẽses eẽ: vt q pbati sũt mãifesti
fiant. Unusqqꝫ ġ videat quõ caute ambulet: qm̃ dies ma
li sũt. Heretici. n. ad hoc studiũ eccl'iam coegerunt atqꝫ
ad pþiam ĩpulerunt: quã cũ fuisset amplexata: tanquaꝫ
meretrix ancilla multos ei⁹ filios ad sui carnalẽ concupi
scẽtiã traxit. Nã ⁊ mulieres nõnunqꝫ venenũ farine ꝯmi
scẽt: ⁊ ĩ caute ad necãdos mures aliquo ĩ loco recõdũt: ad
quẽ paruuli eoꝝ accedẽtes: ⁊ venenũ ignorãter cũ farina
cõmedẽtes cũ myrib⁹ pariter moriunẽ. De his aũt satis
dciñ puto. Uerũ qꝛ me in eccl'ia declamãte: nõnulli poe
te verba ferre nõ potuerũt: eo ꝙ ꝯ eã quã super oẽs scias
extollũt eoꝝ disciplinã nimis ardẽter videbar inuehi:
ne hãc partẽ pro qua pĩcipaliter suscepi hoc onus scribẽ
di ꝑtermittere videar: singl'r ad eã pþie spẽm quã poeti
cẽ dicũt trãsire tentabo. Et qꝛ tũ publice: tũ priuate vẽ
bo ac scripto dicũt: me ex ignorãtia discipline illi⁹ cõtra
eã tã grauiter ĩsultare: ostendam⁹ postremo q̃ ⁊ quasi cu
iusue necessitatis aut vtilitatis: ꝓsertim ĩ eccl'ia dei sit
hec aoꝝ Ars quã tãtopere laudãt: vt ĩtelligãt me non ex
ignorãtia sꝫ ex celo dei ⁊ decoris dom⁹ ei⁹ quã dilexi poe
tas acriter fortiterqꝫ mordere. Certe ⁊ nos scolas poeta
rũ ac metroꝝ in fructuosas siluas vidim⁹: ⁊ manũ ferule
subduxim⁹. Sꝫ amor dei apuit oculos nr̃os: vt relictis
siluis dulces pomarioꝝ eccl'ie fruct⁹ degustemus.

Quart⁹ liber de poetice artis rõne vtilitate ⁊ dãno xpia
noꝝ animabus.

Ria ĩ arte poetica mihi cõsidaranda vñr. vꝫ.
Obiectũ: vsus ⁊ mõus. Que si subtil'r examienẽ

multos fortasse q̃ se magꝭ poetas ẽẽ ĩanissimo facto glo
riant̃ iueniemꝰ necdũ cognouisse q̃d artis poetice nomẽ si
gnificet. Cũ .n. hec disciplĩa sit pˢ p̃bie rõnal᷑ opꝫ obiec
tũ eiꝰ ẽẽ p̃tẽ entis rõnis. Nã cũ totiꝰ p̃bie rõalis obiectũ
sit ens rõis nõ potit hoc sic absolute cõsideratũ ẽẽ alicuiꝰ
p̃tis eiusmõi p̃bie obiectũ; q̃ꝛ obiectũ nõ p̃ot potẽtiã aut
hitũ supare. Ex his aũt q̃ ĩ supioribꝰ diximꝰ manifestũ ẽ
sill̃ꝫ illũ q̃ a p̃bo vocat̃. Exẽplũ: obiectũ ẽẽ artis poetice:
queadmodũ enthimẽa ẽ obꝫ rhetorice: ⁊ inductio ac sill̃s
probabilis topice ⁊ demõstratio libri posterioꝝ analythi
coꝝ: ⁊ sill̃s simpl̃r libri prioꝝ analythicoꝝ: ⁊ sill̃s sophi
sticꝰ libri elencoꝝ ⁊ enũtiatio libri p̃ierminias: ⁊ p̃dicam̃
tũ libri p̃dicamẽtoꝝ. He .n. p̃tes p̃bie rõalis quodãmõ
scindũt ens rõis: ⁊ vnaq̃q̃ ea p̃tẽ sibi vẽdicat q̃ ẽ sibi p̃
portionata. Exẽplũ aũt vt p̃bs testat̃ ĩ prioribꝰ analyti
cis: ẽ sill̃s ĩ quo mediũ extremo in ẽẽ ondit̃ p̃ id q̃d ẽ sil̃e
tertio. Opꝫ .n. tertio mediũ: ⁊ primũ sil̃i: euidẽtiꝰ in ẽẽ
vt si volumꝰ ostẽdere q̃m thebanos ꝯ phocẽsces pugnare
malũ est. sumẽdũ ẽ: q̃m cõfines pugnare ꝯ cõfines malũ
ẽ. Cuiꝰ veritatis fides ex similibꝰ erit faciẽda. qua facta
sillogismꝰ hoc mõ cõponet̃. Cõfines ꝯ confines pugnare
malũ ẽ: sꝫ thebanos ꝯ phocẽses pugnare: ẽ ꝯfines pugna
re ꝯ cõfines: g̃ thebanos ꝯ phocenses pugnare malum est
¶ Poete igit̃ ẽ docere ex q̃bꝰ ⁊ qualibꝰ exemplũ cõstituat̃: ⁊
q̃bꝰ mõis ⁊ sil̃itudĩbꝰ ad diuersa gñ̃a: ⁊ ad diuersos statꝰ
hoĩuꝫ cõdictiõesq̃ꝫ negotioꝝ: hoc sill̃o vti debeamꝰ. Nã
⁊ cetere p̃tes p̃bie rõnalis hoc idẽ faciũt circa proprium
obꝫ. Demõstratiua .n. docet ex q̃bꝰ ⁊ qualibꝰ fit ꝺmõstra
tio: ⁊ topica ex q̃bꝰ ⁊ qualibꝰ fit sill̃s p̃babil᷑. Rhetorica
quoq̃ꝫ ex q̃bꝰ ⁊ qualibꝰ fit enthimema: ⁊ sic ꝺ aliis. Cũ enĩ
oẽs iste p̃tes versent̃ circa ens rõnis: q̃d ẽ obꝫ ĩ tota p̃bia
rõnali: nõ p̃nt se vltra ens rõis extendere. Non enĩ p̃bia
rõnalis tractat de rebꝰ nãlibus: aut moralibꝰ vel diuinis
vt q̃dam ignorãter dicũt: sꝫ solũ de sillogismis ⁊ de ente
rationis. Cuiꝰ limites excedẽ nõ p̃ot vt facile cognoscũt
ĩ logica ẽt mediocriter ĩstructi. Uerũ huiuscemodi p̃bie
per oẽs sciãs currit. Est enim sicut aliarũ sciaꝝ instr̃um
⁊ supellex. Unde sicut malleo eodem quis operari p̃ot in
omnibꝰ metallis: ita ⁊ p̃bia rõnali vti possumus ĩ oĩbus
sciis. finis aũt poete ẽ ĩducere hoĩs ad aliq̃d virtuosum
p̃ aliquã decẽtẽ rep̃sentationẽ: admoduꝫ quo fit hoĩ ab
hominatio alicuiꝰ cibi: si rep̃sentetur ei sub similitudine
alicuius abhominabilis. At q̃m poete propriũ est ex par
ticularibus p̃cedere; nõ queadmodũ dyalecticꝰ q̃ ex oĩbꝰ

Disciplina artis est pars philie ra[tionalis]

Obiectum eius quod dicitur exem[plum]

ꝑticularibꝰ ꝑ īductionē ōndit ꝓpōitū suū: s꜕ solū ex aliq
bꝰ: eo q̄ vt ī analyticis priorib⁹ dicit p̄hs. Exēplū nō ē si
cut ps ad totū nec sicut totū ad ptē: s꜕ sic ps ad ptem. Et
q̄m singl'ia sūt īcerta: necēe ē pp̄ debilitatē rōnū: suaru꜕
ipm īducē aliq̄s decētes sil'itudīes: ⁊ diuersis mōis ver
borūq꜕ ornatibꝰ ac lenociīs aīos hoīu꜕ ad se trahē ac dlec
tare. Et q꜡ aīa nr̄a ī cāticis ⁊ armoniis vehemēt dlectat̄
Un̄ ⁊ qdā eā armoniā eē crediderūt: īuenerūt antiq poe
te modū metroꝝ: pedū: ac nūeroꝝ: vt vl' sic aīos hoīum
ad veritatē ⁊ bonos mores īclinarēt. Hic ergo modꝰ me
tricꝰ ⁊ armonicꝰ vtēdi arte poetica nō ē ei eēntial'. Pōt
enī poeta vti argumēto suo ⁊ ꝑ decētes sil'itudīes discur
rē sin̄ vēsu. Hꝰcemōi.n. pedū ac nūeoꝝ vsꝰse h꜕ ad artē
poeticā sicut pulcritudo adiūnētutē. Un̄ qp metroꝝ pe
des facile ludē nouit: si de arte poetica nihil aliđ didicit
ita poeta dici pōt sič anꝰ pulcra ꝑt iuuenis appll'ari. Im
poßibile ē.n. quēq̄z q logicā ignorat vere posse eē poetā.
Poeta.n. ē q artē h꜕ poeticā: Hec aūt ē cognitio sill'i q
dr̄. Exēplū: qđ necesse ē ignorari ignorato sill'o: q꜡ īpossi
bile ē scire spēm ignorato gn̄e. Sill'i aūt nā nequaq̄z pōt
sciri sine logica: g̃ sine logica nemīnē posse poetā appll'a
ri manifestū ē. Siq̄s aūt dixerit sufficere logicā nāle: q̄
ql꜕ hō īclinat̄ ad arguēdū ⁊ rn̄dēdū: poßit ēt dr̄e poeticā
artē eē nāle: ⁊ sic nō oportebit libros de arte poetica edē
S꜕ q꜡ hoc demētis ē dicē cū ars poetica sit ps p̄hie rōna
lis ⁊ int̄ artes liberales cōnūeret̄: q̄ ⁊ si initiū h̄eant a na
tura: ꝑfectionē tn̄ ab hūana īuētiōe accepūt. Quicūq̄z g̃
de logica ⁊ arte poetica hoc solū h꜕ qđ natura dat: certe
neq꜕ logicꝰ neq꜕ poetica dici poßit nisi forte oēs hoīes mū
di tā vrbanos q̄z rusticos ⁊ ip̄as ēt mulieres poetas: ora
trices: ⁊ logicas appll'are voluerimꝰ. Itaq꜕ siquis credit
artē poeticā solū docē Dactilos ⁊ spōdeos: Syllabas lō
gas ⁊ breues: ornatūq꜕ verboꝝ: magno ꝑfecto errore tn̄r
Seq̄ret̄.n. ip̄aꝝ n̄ eē sciaꝝ. Nā cū nō sit scia real': nec rō
nal' dici poßit eo qđ hec cognitio nō rōnē s꜕ voces ⁊ scrip
ta dirigit cū ordinē vocū ⁊ scriptur̄ modū doceat. Cet̄ꝝ
scia ē đ īcorruptibilibꝰ ⁊ sēpit̄nis. Hꝰcemōi āt vēboꝝ ac
vēsuū pedūq꜕ ordīes s꜕ placitū hoīu꜕ cōstituti sūt. Pos
sent.n. hoīes hodie hūc ordinē mutare ⁊ abhac cōsuetu
dine seip̄os alienare: q꜡ nihil aliđ ē ītegritas locutiōis
nisi aliene cōsuetudīs cōs̄uatio veterū auctāte firmata.
Cur enī nō eodē accētu aquas vocemꝰ Maria: quo muliē
vocat̄ Maria: cū eisdē lr̄is nomē vtrūq꜕ scribat̄: q̄s pōt
aliā assignat̄ rōe꜕ nisi q꜡ sic antiq voluerūt. Un̄ đ hꝰmōi

tam esse nō posse
ui logicam ignorat.

nō pōt eē scia: si proprie scie noīe vtamur. Nam ꝛ nos hoīes sumus sicut ꝛ ipi: ꝛ ptātē imponēdi noīa reb⁹ eis equalē a deo accepimus. Possum⁹ ḡ ꝛ addere ꝛ minuere sicut ꝛ illi potuerūt: nā ꝛ multa iam mutata sunt. Quis enī hodie dicit vostras: ꝛ vult: ꝛ ītellegere: ꝛ alia multa q̄ apō antiquos erāt vsitata. Quidā enī adeo pstrinxerūt se: ꝛ carceri antiquoꝝ ītellectū ꝓpriū adeo mācipārūt: vt nedū ꝯ eoꝝ cōsuetudinē aliqd pferre nolīt. sꝫ ne velit qdē dicere qđ illi nō dixerūt. Qꝛ enī antiq hoc nomīe virtuosus vsi nō sunt: nři quoqꝫ p magno crimine hēnt sigs eo noīe vtat̄: quasi nos nequeam⁹ īponere noīa reb⁹: nec noua īuenire vocabula ac nouos loquēdi mōs. Que enim rō est ista: q̄ ue virt⁹ argumēti. Antiq nō ita locuti sunt: ḡ nec nos ita loquamur. Aliđ ē enī dicere: Antiq hoc mō locuti sunt: ḡ ꝛ nos eodē mō loquamur: aliđ aūt negatīe arguere. Si enī antiq nō aliqđ bonū fecerūt: numqd nos illđ facē debem⁹. Nec hoc dico quasi veliꝫ rephēdere eos q morē antiquoꝝ in hac pte secunt̄. Loquēdū ē enī inqt pħs in topicis vt plures loquunt̄ ꝛ sapiēdū vt pauciores. Sꝫ quosdā sciolos tāgo: q vt dicit Augu. eo magis offendunt̄ quo sapiētiores videri volūt: nō rerū scia qua edificamur: sꝫ verborū: qua nō inflari difficile ē. Cū igitur de his nō proprie sit scia: hi qui poete dnr solū ista scientes ignorātes aūt eēntialia Artis poetice pfectō falsō nomīe gloriant̄. Et fere oēs nři tpis poete tales sunt. Quibꝰ iđ accidit ignorātia qđā crassa: vt estimēt poeticā artē oīuꝫ sciarū eē dignissimā: qbusdā ineptissimis ꝛ puerilib⁹ argumētis suffulti. Aiūt enī poetas đ reb⁹ diuinis ꝛ nālib⁹ ꝛ moralib⁹ p tractare: qꝛ de his carmina cudūt: ꝛ ī sue opinionis robur ꝓphetas ī mediū adducūt: qꝛ diuina versib⁹ cātauerūt. Cōfirmātes etiā hoc idē potissimū ex eo qđ scriptura methaphoris ꝛ silitudinib⁹ vtit̄: quēadmodū ꝛ ars poetica: quo inquint euidēter apparet ipam nihil aliđ eē q̄ꝫ theologiā. Sꝫ certe si hec vera sunt oēs scias oportebit in vnū cōfūdere ꝛ Chaos anaxagore reuocare. Hoc ꝛ eniꝫ modo Ars oratoria erit scia diuina qꝛ de diuinis Oratores sepissime tractant: ꝛ maxie logica erit theologia: qꝛ per totū sacre scripture contextum subintrādo pregroditur. Grāmatica quoqꝫ erit oīs scia qꝛ omnia sciētiarū genera cōplectit̄. Cū ergo hoc sit confundere scias ꝛ ad modū oīa pturbare: Sciant poete q scia rōnalis pōt dupliciť considerari. Uno mō vt doces ē. i. vt est sciētia de ente rōnis ꝛ de sillogismis tractās:

alio mō vt instrm̄ seu aliarū sciarū ornamētū. Inq̄ʒtum
vʒ alie scie ad suā vtilitatē eā cōuertūt. Primo ḡ modo
ē scia ab aliis distincta. Scie enim distingūtur per obie
cta ⁊ hn̄t ꝑtes suas formal'r distinctas: vt supius dixi
mus. Cū igiť Artis poetice obiectum formale sit sillogis
mus q̄ꝺ vocať exemplū: ꝑ ipm̄ distinguiť ab oībus aliis
sciis tam diuinis q̄ʒ humanis ⁊ tā rōnalibus q̄ʒ realibus.
Unde nec ē diuina scia nec realis: sʒ rōnalis tātū ⁊ infi
ma inter oēs scias speculatiuas: vt pʒ ex his q̄ supiꝰ dixi
mus de oīum sciarū dignitate tractātes. Scd̄o vero mō
cōsiderata scia rōnalis nō ē scia: sʒ sciarū instrumētum
⁊ q̄dam sciēdi modꝰ: ⁊ hoc mō cōparať ad alias. scias si
cut malleꝰ vel lima aurificis ad aurū ⁊ argētum: ⁊ sicut
seruꝰ ad dn̄m suū: vel etiā sicut serta ⁊ corone ad tēplum
Nunq̄d ergo q̄ꝛ lima vel Malleꝰ tāgit ⁊ ornat ac illustrat
aurū ⁊ Argētū dicemꝰ limā eē aurū: aut Malleū argētū
Nunq̄d seruus dn̄s dici debet: q̄ꝛ in eadē domo cum dn̄o
cōmedit ⁊ bibit seruiēs ei. Nunq̄d serta ⁊ corone sunt tē
plū dei: q̄ꝛ tēplū dei ornāt. Scia enī diuina ē illa cuius
obiectū ē deꝰ: nō illa cuiꝰ obiectū ē exēplū. Scia diuina
nō tractat de sill'is: nec de his q̄ a rōne humana fabrican
tur: sʒ de deo q̄ cūcta creauit. Scia deniq̄ʒ diuina nō est
de ente rōnis: sʒ de ente reali īmo de cā entis realis: si tn̄
⁊ cā dici pōt. Nō enim facile possumꝰ nomē īuenire quo
tāta maiestas q̄at noīari. Propťe igiť diuīa vēsibꝰ ꝺscri
pserūt: nō ꝑꝑ hoc vtētes Arte poetica: q̄ꝛ vt iam dictum
ē: cognitio q̄ de carminū cōpōitiōe nobis tradita ē: non
ē ars poetica: nec adeā ꝑtinet nisi ꝑ accidēs. Et si in tali
versuū descriptiōe vsi sunt arte poetica: hoc fecerunt ad
alliciēdū aīos hoīum īfirmos tanq̄ʒ instr̄o: aut ancilla
sua ea vtētes: iuxta illud q̄ꝺ scriptū ē de sapīa. Misit an
cillas suas vocare ad arcē ⁊ ad menia ciuitatis. Nec tn̄
propťe vsi sūt versibꝰ virgilianis aut Ouidianis: sʒ his
quos nō vana hoīum supstititio ⁊ Dyabolica instigatio
ad colenda ydola īuenit: sʒ spūs scūs q̄ vult hoīem de se
ipo humilia nō alta sentire. Inter versus enī poetarum
gentiliū: ⁊ ꝓpťarū nr̄orū īfinita distātia est. In illis enī
magnꝰ dyaboli laqueꝰ abscōditꝰ est. Sicut enī dyabolus
ad sui cultū ⁊ supstitionē hoīum nutriēdā ea carmīa do
cuit: ita ⁊ in eis supbissimā vanitatē inanisq̄ʒ glorie ītol
lerabilē fetorē reliq̄t. Unꝺ dn̄s nō ē passus laudes suas
his versibꝰ ab aliquo ꝓpťarū suorū decantari. Et quāuis
quidam catholici zelo dei ducti ad cōtundendā quorum

daz vanissimorũ poetarũ arrogantiã: qui christianos d
ignorãtia eloquẽtie arguebant. Euãgelia & quasdã alias
scripturas veteris instrumẽti versib9 scripserint: Deus
tñ noluit eas multũ in ecclesia sua extollere. Unde nec le
gunt nisi ratissime nec apud christianos ĩ magno pretio
hẽntur: quia eloquẽtia huius seculi sicut a paganis ortũ
hũit ita est plena paganoꝝ vanitate. Nihil enĩ hʒ humi
litatis: q̃ ẽ oĩuz virtutũ fundamẽtũ. Cui9 signũ manife
stissimũ est: qꝛ ꝯPoeta cũ nec dũ carmina sua ad finẽ per
duxerit: ĩ publicũ ea ꝑducit: omnib9 quibus potest osten
dit: ore proprio laudat: ab aliis laudes expectat: animo
tumet: in laudibus delectatur ac pascitur: omnibus doc
tiorẽ se esse audire gestit & siquis ad eum casuz aduenerit
statim cogitatum sermonẽ incidere quo possit ei sua car
mina prodere: & nõnunq̃ʒ impudẽter ea oculis amicoruz
ingerit: tanta est in eo inanis glorie cupido. At prophe
tarum carmina sicut a spiritu sancto inuenta sunt: ita &
sapientiam & amorẽ diuinũ: sanctamq; redolent humili
tatem. Non enim magnum studium verbis cõponendis
sʒ veritati dicẽde adhibuerũt. Et catholici doctores scri
pturarũq; studiosi qui a spiritu scõ intus illustrant: nõ
verboꝝ cõpõnẽ sʒ abscõditã eternã veritatẽ mirandaq;
misteria inuestigare conãt. Quãq̃ʒ enĩ sacra scriptura:
vt ĩ libro de doctrĩa xpiana ꝓbat Augustin9: sit eloq̃ntis
sima vt pote a deo scripta q̃ sua misteria enarrauit eo mõ
quo null9 melior põt ĩueniri: tñ nõ detinet aĩos spũ ple
nos in cortice littere: sʒ statim ad medullaz eos trahit:
& pascit ac nutrit mirabilissimo quodã mõ mẽtes a trena
vanitate purgatas. Si enĩ eloquẽtia ĩuenta ẽ ad inclinã
dum hominũ aĩos firmandosq; in bonis moribus: illa
merito facũdia p̃stat & oĩb9 añponẽda ẽ tanq̃ʒ oĩuz potẽ
tissima: q̃ statim aĩos inclinat ad bene beateq; viuenduz
statimq; oculos aperit vt intuantur amentq; eterna: nec
vnq̃ʒ relinquit in cortice littere: sʒ ad finẽ intentum for
titer perducit. Hec est autẽ sanctaruz scripturaꝝ eloq̃n
tia: iuxta illud dñi in ysaia. Uerbũ meũ nõ reuertet ad
me vacuũ: sʒ faciet quecunq; volui: & ꝓspabit in his ad
q̃ misi illud. Eloq̃ntia enĩ secularis pascit aures: & raro
vl' nũq̃ʒ ad finẽ ĩtẽtũ ꝑducit. Uñ & ipi pꝫes eloquentie:
q cõtra vitia luculẽter scripsert: & virtutes sũmo studio
ac facundia suauissima laudauerũt: efficacissimeq; porã
tes verborum lenociniis aures populi demulserunt: nec
alios: nec se ipos vnq̃ʒ ita ꝑsuasos fliq̃rũt: vt vitiis carẽ

potuerint. Qꝛ eniꝫ verba plena erāt ambitiosissima va
nitate in nō poterāt ꝓstare qđ ipa nō hēbant. Nostri aūt
oratores scripturarū facūdia pleni breuissimo tp̄e: non
cū magna difficultate: totū orbē eis repugnantē ꝛ ꝯtra
dicētem: eorūqꝫ inopiā ac doctrinā detestantē: irriden
tē: crudeliterqꝫ ꝑsequētēꝫ: ac ī manissime discipulos eo
rum innumerabiles occidentem: xp̄o dn̄o einsqꝫ doctrine
subegerunt. Quid ergo ꝓdest illa eloquētia: q̄ nunqꝫ ad
finē intentū pōt ꝑuenire. Quid ꝓdest nauis picta ꝛ ꝟtis
ornata: si semꝑ fluctib⁹ Maris iactaꝝ: ꝛ nunq̄ꝫ ad portū
hominē ꝑducit. Quid aūt ꝓderit si a portu semꝑ magis
elōgat. Ita ꝑfecto secularis eloquētie fastus magis xp̄ia
nos a felicitate remouet q̄ꝫ ꝓpinquos faciat. Sꝫ durum
multis ē hoc verbū nec possūt audire: qꝛ nō oēs capiunt
verbū hoc: sꝫ q̄bus datū est. Beatus hō quē tu erudieris
dn̄e: ꝛ de lege tua docueris eū. Scio autē mľtos mihi op
ponere Hieronymū: Augustinū: Ambrosiū: aliosqꝫ excel
lētissimos viros fidei xp̄iane defensores: q in scripturis
sacris exponēdis magna vsi sūt eloquētia ꝛ grādi geneꝝ
dicēdi. Ad quos primū r̄ndeo: me nō dānare sciam rhe
torices aut Poetice artis quā laudaui suꝑius: ꝛ inꝝ par
tes pħie rōnalis cōnumeraui: nec etiā ornatū lingue cul
tūqꝫ eloquētie: sꝫ vanissimaꝫ in his poetarū elationē q se
oīa scire arbitranꝝ cū nihil sciāt: ꝛ cū nō habeāt nisi dac
tili ꝛ spondei numerorūqꝫ cognitionē: quā ꝓbauim⁹ non
eē sciam: ꝛ glorianꝝ se oēs hr̄e sciētias: cū nec ipam quā
putāt se hr̄e poeticā sciam teneāt. R̄ndebo etiā viros il
los sanctissimos priusq̄ꝫ scripturarū mel suauissimū de
gustassent seculares lr̄as didicisse: nec tn̄ eas ad seruitiū
xp̄i cōuertisse cū ea pompa verborū ꝛ seculi vanitate qua
eas didicerūt. Manifestū ē enim eos stilum temperasse
postea q̄ꝫ a sp̄ū sancto edocti fuerūt: quo tēpore eis maio
ri cure fuit vēitas reꝝ q̄ꝫ ītegritas vēboꝝ. R̄ndebo iteꝝ
ipos quos pro vestra defensiōe ī mediū duxistis. O poete
acri⁹ duriusqꝫ cōtra vestrā vanitatē pugnare q̄ꝫ ego. legi
te Hieronymū: vt de reliq̄s taceā: q prisca ꝑceteris redo
let eloq̄ntia: ꝛ inuenietis ī plerisqꝫ libris ei⁹ quā acriter
mordeat vanā suꝑbamqꝫ seculi ꝛ eloquētiā ꝛ sapientiam
legant amatores fabularum q̄d scripserit ad Damasum
Papā. None per filiquas porcorum: q̄bus ille ꝓdigus
luxuriosusqꝫ filius nō poterat ventrē suum saturare: in
terpretatus est carmina poetarū rhetoricorūqꝫ pompaꝫ
verborum ꝛ ceteras vanas hui⁹ seculi artes: de quibus

luxurioſi vaniſſimiq; homines quãtũcunq; cõmederint
ſaturari nõ poſſunt. Quin inter alia dicit. Nõne vobis
videt̃ in vanitate ſenſus ⁊ obſcuritate mẽtis ĩgredi q die
b⁹ ac noctib⁹ in Dialectica arte torquet̃: qui phyſicus per
ſcrutator oculos trãſcelũ leuat: ⁊ vltra profundũ terra
rũ ⁊ abyſſi: in quodã inane demergit̃: qui Iambũ ſtruet
⁊ tantã metrorũ ſiluam in ſuo ſtudioſus corde diſtinguit
⁊ cõgerit. Et ad Pãmachiũ. Eccleſiaſtica interp̄tatio
ẽt ſi hẽat eloquẽtie venuſtatẽ: diſſimulare eã debet ⁊ fuge
re: vt nõ ocioſis phyloſophoꝝ ſcolis: paucisq; diſcipul̃
ſed vniuerſo loquat̃ hominum generi. Rñdebo ⁊ quarto
me nõ damnaturũ hui⁹ ſeculi eloquentes ⁊ ſapientes: ſi
Hieronymũ ⁊ Auguſtinũ ceterosq; quos pro ſua d̃fenſio
ne nobis opponũt: in oĩb⁹ imitent̃. Viuite Poete ⁊ ora
tores ac Phyloſophi ſicut ipi vixerunt: ⁊ ueſtrã ſapien
tiam linguęq; nitorẽ Chriſto Domino cõſecrate: ⁊ digi
tum ſuppona ori meo. Habraam plures habuit vxores.
Iacob quoq; duas matrimonio ſibi coniunxit ſorores ⁊
earum ancillas. hoc multis placet: hoc volunt imitari:
hoc in excuſationẽ ſui peccati p̄ferunt. Sed Habrae fi
dem ⁊ caſtitatẽ ac opera nõ attendunt: Iacob ſimplicita
tem ⁊ ſanctimoniã nõ reſpiciũt: Opus eorũ qđ magis de
lectat imitari geſtiũt: reliqua vero opera p̄horreſcunt.
Et tamẽ opus illđ quod carnale videbat̃: caſtitatem non
fugabat. Tu aũt nõ tale op⁹ diligis ſ; operis voluptatẽ:
⁊ cũ luxuriam ſequaris op⁹ caſtum in operimẽtum tuum
ſummis. Nõnulli etiã in excuſationẽ ſui erroris Apoſto
lum Paulũ adducũt: q2 verſus Poetarũ nõnunq; ſcri
bendo ac p̄dicãdo nõ abhorruit. Quibus reſpondemus.
Apoſtolum Paulũ ita raro ⁊ ita breuiter hoc feciſſe: vt
nullus debeat hoc teſtimoniũ in ſuã defenſionẽ adducer̃
Non enĩ vitium eẽ putamus ſiquis Apoſtolice vite imita
tor etiã in publico diuinoq; ſermone: vel mediũ: vel vnũ
verſum dũtaxat pro aliqua vtilitate: nõ pro ſui oſtenta
tiõe ĩ mediũ protulerit. Hoc propterea dico q2 quoſdaꝫ
mihi p̄dicatores obiciunt q in publica cõcione verſus tã
vulgares q̃ latinos dimiſſis euãgẽliis populo p̄dicant:
quos profecto defendere nec debeo nec poſſum. Non eniꝫ
hos verbi Dei precones ſ; Poetas vel gentilium orato
res appellauerim. Vnde ⁊ tales etiam fructus faciunt:
qualia verba proferunt. O. Magnus fruct⁹ animarum
Aures populi delectare: Laudes Chriſti ad ſe trahere:
phyloſophos ore rotũdo allegare: poetaꝝ carmĩa vana

modulatiōe cātare: Christi euāgelia vel dimittere vel ĩ
terrupte ꝓferre: ⁊ paganoꝝ supbā stultāq̄ȝ sapiam: que
suos dānauit auctores: populū docē ab Apl'o igit̄: vt vi
deo: nihil aliđ discere potuerūt nisi qđ ip̄e de poetis bre
uissime ac rarissime: velocissimoq̄ȝ trāsitu ꝓtulit. Quē
si adeo imitari cupiūt: vt dicūt: mores Apl'i ⁊ xp̄i amorē
ac in p̄dicatiōe feruorē sequātur: ⁊ si post hoc trāseūter
⁊ raro versuȝ vnū interrupte allegauerit eūdē nō rephē
dā. Poete itē ꝓbare contendentes Artē poeticam sacre
scripture eē eq̄perādā adhuc nobis opponūt: ꝙ illa quē
admodū ⁊ hec sensus hēat allegoricos nō intelligentes q̄
loquunt̄: neq̄ȝ sensuū differētias ꝯsiderātes. Cum enim
quotidie ĩ significatiōibꝰ vocū p̄discēdis laboriosissime
versent̄ nōduȝ didicerūt qđ sensus litteralis qđ ue spūa
lis seu allegoricus significet. Intelligāt igit̄ poete q̄ suā
artem sacre scripture equipꝑare: ne dicā p̄ponere: presu
mūt nullā sciam p̄ter diuinā sensum habere allegoricuȝ
⁊ spūalem. Litteralē q̄ppe sensum dicimus nō illū que
sonāt voces ⁊ littere vt ip̄i poete grāmaticiq̄ȝ credūt: sȝ
illum quē Auctor per illas voces ⁊ l̄r̄s principaliter intē
dit. Unde in parabolis euāgelicis sensus l̄r̄alis nō ē ille
quē voces grāmatice sonāt. sȝ quē Dn̄s Jesus ꝑ illas vo
ces intēdit exprimere. Nā ꝑ voces significat̄ aliq̄đ ꝓprie
⁊ aliq̄đ figuratiue: nec ē sensus l̄r̄al' ip̄a figura: sȝ id qđ
ꝑ ip̄am ē figuratū. Nō enī cū scriptura noīat brachium
dei. vȝ cū dicit. fecit potētiā ĩ brachio suo l̄r̄alis sensus
ē in deo eē mēbrū huiusmōi corporale. Alioq̄n sensus lit
teralis: q̄ ē ceteroꝝ sensuū fundamētū mēdaciū cōtinēt.
Sȝ l̄r̄alis sensus ē id qđ ꝑ hoc mēbꝝ significat̄. i. virtus
dei opatiua. vt ĩtelligat̄ fecisse potētiā in virtute sua: q̄
xp̄s ē ſm Apl'ȝ dicētē xp̄m eē dei virtutē ⁊ Dei sapiāȝ. ⁊
sil'r dicimꝰ de ceteris ꝑabolis. Spūalis aūt sensus acci
pit̄ ex hoc ꝙ res cursuȝ suū ꝑagētes signt aliq̄đ aliđ qđ ꝑ
sensuȝ spūalem accipit̄. Unđ tria ad sensum spūalē exi
gunt̄. Primū ē historia vt. vȝ ꝑ verba ꝓlata aliquā hy
storiā nō fabulā seu fictionē enarret scriptū. Quā q̄dem
historiā dicimꝰ ad sensuȝ l̄r̄alē ꝑtinere: quē sensus spūa
lis tanq̄ȝ fundamētū p̄supponit. Scđm ē ꝑ illā historiā
significatio alteriꝰ rei q̄ fcā vel p̄n̄s vel futura ē. Tertiū
ē ꝙ illa historia ad hoc significādū fuerit ⁊ ꝓuisa ⁊ ordi
nata ⁊ fcā ne si aliter dixerimꝰ: cū Theodoro dānemur
q̄ allegorias de xp̄o ⁊ eccl'ia negauit ex cursu reꝝ gestorū
veteris ⁊ noui testi eē significatas. Sȝ apl'os ⁊ alios catho

licos doctores asseruit eas post xp̄i ⁊ eccl'ie gesta īuenisse
Nõ aūt historias id significasse. In cuiꝰqdem dãnationē
incurrūt e nostris nõnulli q historias Romanoꝝ alioꝝ
rūq3 gētiliū allegorizare conãtur putãtes eo mõ eas alle
gorias hr̄e quēadmodū hēnt scē scripture nõ intelligen
tes historias illas ad hoc significãdū minie fuisse ordīa
tas. Sic enim ordinare res ī cursu suo vt ex eis talis sen
sus capi possit solius dei est: qui sua ꝓuidentia res dispo
nit eo mõ ⁊ tēpore ⁊ noībus atq3 ꝑ hoīes illos quibus scit
sue significatiōi posse cōgruere. Nõ eni3 pōt aliqua crea
tura mūdi īfallibili cursu ordinare vitas hoīum ⁊ loca
noīaq3 eoꝝ ⁊ bella ⁊ regna ⁊ cetera gesta ad aliq̄ p̄terita
⁊ futura vel ēt p̄sentia significãda: cū solus Deus futu
ra cognoscat ⁊ sola sua ꝓuidētia sit quã nulla res subter
fugere pōt. Hoīes vero nec futura cōtingētia cognoscūt
nec eorū ꝓuidētie hoīum gesta ita subdunt᷑: qn multipli
citer eorū cōsilia conatusq3 īpediri atq3 frustrari possint
Idcirco rerū ab ip̄is dispositarū euētus fere semꝑ vel in
uētum diffluerēt: vel in cōtrariū verterent᷑. Nulla ergo
scientia p̄ter sacrã scripturã ꝓprie ⁊ vere sensum habet
spūalem. Quia sensus methaphorarū poeticarū est litte
ralis tãtū sicut ⁊ sensus parabolarū euãgeliorū nostroꝝ
Ex quibus tñ methaphoris īidē poete adhuc ꝯtra nos in
surgūt. Sacras scripturas dicētes ex omni parte meta
phoris ⁊ similitudinibus poeticis eē refertas: ⁊ per hoc
probare conant᷑ poeticã artem nihil aliud esse q̄3 Theolo
giam. Uerū quã magnꝰ error sit infimã sciētiarum: sup
mam facere ⁊ lutū Aurū opinari: q pōt diiudcet. Aliud
est enī methaphoris vti ꝑꝑ necessitatē ⁊ rerū magnitudi
nē. Aliud vero ꝑꝑ delectationē ⁊ veritatis debilitatem.
Theologꝰ enī cū de his loquat᷑ q̄ oīu3 ītellectuū capacita
tē excedūt: cogit᷑ sub sil'itudībꝰ reꝝ domesticaꝝ ea tradē
q2 nullꝰ posset ea ip̄a nuda ī suo splendore cōprehēdere.
Nõ enī: vt inqt Dyonisiꝰ: possibile ē alit᷑ nobis lucere di
uinū radiū nisi varietate Sacroꝝ velaminū: qbꝰ ī firmꝰ
noster aīus sursu3 manuducat᷑: circūuelatū: Poeta vēo
sil'itudībꝰ vtit᷑ ꝑꝑ suarū rerū debilitatē. Nisi enī metha
phoris sua argumēta velaret: tãta ē eoꝝ debilitas: q̄ ip
soꝝ conatꝰ oīo frustraret᷑. Nã cū a singl'ibꝰ ꝓcedat: q̄ īfi
nitis mōis variari pñt: vel nullã vel modicã estīationē
de re quã ītēdit ꝓbar᷑ generaret: si nuda argumēta ꝓpone
ret. Preterea cū ītellectꝰ nr̄ maxime veritate pascatur: ⁊
poetica ars ad eã demōstrãdã debilissime se hēat: si sil'i
tudines ⁊ verborū ornatꝰ ei ēt deeēnt: nullꝰ qppe poetas

audiret: q: nec veritate aīos pascerēt: nec aliq̄bus lenocī nis delectarēt. Nō ḡ eād rōne theolog⁹ qua poeta metha phoris vtit̄. Quib⁹ tñ ēt si eadē rōne vterēt: nō hac d̄ cā poetarū ars eēt Theologia: q: methaphore n̄ ptinēt ad eēntiā scie: sȝ poti⁹ ad ornatū. Nā plato fer. i oib⁹ libris suis metaphoris vtit̄. Nō tñ phia platonis ē ars poetica Ornamēta enī tēplorū ⁊ serta atqȝ corone ptit ⁊ pricipū ⁊ ciuiū domos exornare sicut ⁊ tēpla. Ceterū scriptura. Noui ⁊ veteris testi sil̄itudib⁹ vtit̄ longe diuersis a meta phoris poetarū. Aut enī historias plenā veritatē cōtinē tes; aut parabolas decētissimas plenas honestate verbo rū pponit. Poete vero: iuxta puerbiū: mēdaces sunt: ⁊ ⁊ ī oibus fere fere mēdacia fingūt: fabulasqȝ tā de Diis q̄ȝ de hoib⁹ narrāt: q̄ libidinib⁹ ⁊ stultissimis ac nephan dissimis deoꝝ hoīumqȝ cōmixtiōib⁹ plene sunt. In qb⁹ qdē mēdaciis ⁊ pueīlib⁹ ludis ac scelestissimis libidino sissimisqȝ Diis aīos adolescētuloꝝ teneros nutriūt: im plentqȝ itellect⁹ eoꝝ puros ac nudos primū falsitatib⁹: deinde ydolatraꝝ spurcitia nephādaqȝ supstitiōe. Car nē quoqȝ eorū q̄ semp ad malū prona ē vehemēti⁹ ad libi dines icēdūt: ignē igni addētes: ⁊ totū hoīeȝ idest aīaȝ ⁊ corp⁹ seruituti dyaboli subiugātes. Jō: Ut dicit ysido rus: phibet̄ xp̄ianis legere figmēta poetaꝝ: q: p oblecta mēta fabulaꝝ nimiū mētē excitāt ad icētiua libidinuȝ. Nō enī thura solū offerēdo demonib⁹ imolat̄: sȝ ēt eorū dicta libēti⁹ capiēdo. Religiōi itaqȝ xp̄iane quātū psit ac p fuerit ars poetica iā glibȝ ex his q̄ diximꝰ cognoscē facile pōt. Sciam enī ipam penit⁹ nullius esse vtilitatis ego qdē nō dico: q: oīs scia bona ē ⁊ aliqd pfectionis con fert itellectui. Uerū quātū ad itelligētiā scripturarum sacrarū ptinet: nō multū vtilis ē. Pōt enī xp̄ian⁹ earū cognitionē sibi pfecte vēdicare sine hui⁹ artis cognitiōe: prout in libris poetarū aut pboꝝ tradit̄: eo q̄d scriptu re exemplis ⁊ sil̄itudibus plene sufficiēter docēt ea que admodū arguēdi poetarū ptinēt. Siqs tamē ipaȝ arteȝ poeticā hēt idest ea q̄ ad artis sciaȝ ptinēt: nō nihil sibi prodesse. Mod⁹ autē artis quē nūc nr̄i poete seruāt ⁊ gē tiles seruauerūt: hoc ē metroꝝ ac fabl'arū laudūqȝ Deo rū vsus: adolescētib⁹ pestis ē pnitiosissima. Et certe ad hoc pbādū laborarē: nisi sole clari⁹ appareret. Experiētia enim ipa rerum magistra ita nostris oculis mala que ex peruerso vsu poetice artis eueniunt manifestat: vt non oporteat improbatione sudare. Contra hoc poetarum.

Gen⁹ Plato legē ferēdā cēsuit: quā nr̄i xp̄iani hodie nec
ītelligere nec seruare volūt: vt in die iudicii surgat Pla
to: ⁊ īfidelis hō xp̄ianorū capita cōdēnet. Ait enī feren
dā eē seruādāqꝫ legē vt poete de ciuitatib⁹ pellant̄: q̄r oīa
⁊ exēplo ⁊ auctāte falsoꝝ. nephādissimorumqꝫ Deoꝝ ac
turpissimoꝝ versuū pruritu titillatiōēqꝫ deuastantes:
libidinib⁹ ignominiosissimis repleuerūt. Quid igit̄ faci
unt. Pricipes nr̄i. Cur hec mala dissimulāt. Cur legē
nō ferūt: vt nō solū tales poete ciuitatib⁹ expellant̄: sꝫ ēt
libri eoꝝ aliorūqꝫ veterū q̄ de arte amādi: de meretricu
lis: de idolis ac de demonū spurcissima neq̄ssimaqꝫ sup
stitiōe editi fuerūt igne vsqꝫ ad puluerē ꝯsumant̄. Mul
tū enī pdesset ciuitatib⁹: si libris paganorū q̄ deoꝝ falso
rū laudes: īprobos mores: ac ignominiosa flagitia cōti
nēt: igni traditis: ceteris vero q̄ veritates speculatiue
practiceqꝫ ph̄ie docēt ab adolescētulorū ocul' subtractis
catholicorū virorū pueri lac primū sugerēt: ⁊ doctrina
xp̄i eorū īgenia tenella ante oīa īprimerent̄. Q̄r vt dicit
ph̄s. nō ē parū. In pricipio adolescētes sic vel sic assuesce
re: īmo mltū: īmo totū. Pricipiū enī ē plusq̄ꝫ dimidiū
toti⁹: hoc firmi⁹ attestāte scīptura: q̄ ait. Adolescēs iux
ta viā suā: ēt cū senuerit nō recedet ab ea. Nā post veri
tatis cognitionē: ph̄oꝝ falsitates facili⁹ apphēdere ac ī
pugnare possent: dicēte ph̄o. Cognitio veritatis est solu
tio dubitatorū. Nō enī religio nr̄a caret doctissimis ⁊ e
loquētissimis viris: vt īdigeam⁹ paganorū disciplina.
Et siq̄s dicat eos nō tāta pollere eloquētia quāta. M. ci
cero ⁊ Demosthenes ⁊ Eschinus ⁊ alii multi: ego meli⁹
puto xp̄ianos morib⁹ ornatos mīori fulgere eloquētia: q̄ꝫ
pp eloquētiā xp̄i nomē pdere. Et tū post disciplinā in li
bris nostrorū acq̄sitā possent sine piculo anime ad libros
ph̄orū gentiliūqꝫ transire. Modus itaqꝫ artis poetice q̄
nūc fere ab oībus seruat̄ xp̄iano ē fugiēd⁹: ⁊ maxime ab
adolescētulorū animis tenellis ē remouēd⁹. Uerū q̄dā
nō amatoria: nō laudes idolorū: nō turpia: sꝫ viroꝝ for
tiū gesta atqꝫ moralia versib⁹ descripserūt: ⁊ bene vsi sūt
arte poetica ⁊ mō ei⁹. Hos igit̄ dānare nec possuꝫ nec de
beo. Utrū tamē ipsorū libri sint vtiles religiōi nr̄e discu
tiēdum ē. Et q̄dē posset aliq̄b⁹ videri eos nō solū vtiles
esse: sꝫ maxime necessarios ad adolescentulorū aīos alio
rūqꝫ virorū ad bonos mores excitandos. Sꝫ siquis hoc
recte consideret: ⁊ scd̄m regulā fidei ac spiritus scī doc
trinā subtiliter ab omni passione alienus examinare vo
luerit: īueniet quorūdā huius generis poemata religiōi

nostre magno eẽ dedecori: quorũdã vero prorsus exigue
vtilitatis. Nam aliqui poetarũ q nõdum de diuinis loq
didicerunt: siqñ Christũ eiusqꝫ virginẽ matrẽ ĩ suis car
minibus laudare velint: ore turpissimo atqꝫ fetulẽtissĩo
blasfemant. Nesciẽtes eniꝫ scripturas Deiqꝫ virtutem:
sub nomĩe spurcissimi libidinosissimiqꝫ iouis ⁊ aliorum
falsorũ deorũ: impudicarũqꝫ dearũ atqꝫ nympharum:
oĩpotentẽ Deũ ⁊ ineffabilẽ creatorẽ nostrũ: quẽ nomĩa
re minime licet nisi sicut in scripturis ipe suis nos doce
re dignat⁹ est: ⁊ castissimã genitricẽ eius spũsqꝫ beatos ⁊
electorũ aĩas laudare simulãtes: ĩeptissimis atqꝫ nephã
dissimis noĩbus vituperant. Et quãuis recte verba eorũ
interp̃tari possint: sciant tamẽ Deo ⁊ scĩs eius huiusce
modi pconia sub tã indignis noĩbus nullo mõ placere.
Scriptũ est enim in Osea pphõeta. Nõ vocabit me vltra
Baalim Quod ĩterpretat̃ Superior. Ubi dicit Glosa
Quãuis de Deo recte baalim dici possit: pp̃ter similitu
dinẽ tamẽ noĩs idoli caueri debet. Deus eniꝫ q est sup oẽ
nomẽ: laudari nõ debet nisi p noĩa que in scripturis san
ctis ⁊ doctrina eccl'ie sunt vsitata. Nã ⁊ Augustin⁹ in. x.
libro de ciuitate dei sic inqt. Liberis vẽbis loquũtur phĩ
nec in rebus ad ĩtelligendũ difficillimis offensionẽ reli
giosarũ auriũ ptimescunt. Nobis autẽ ad certam regu
lã loq fas est: ne verborũ licẽtia etiã de reb⁹ que ipis signi
ficant̃ ipiã gignat opinionẽ. Horũ igit̃ poetaruꝫ opera
nõ diuina nõ moralia: sꝫ animalia: qn potius dyabolica
appellauerim. Aliorũ vero q recte deũ ⁊ sãctos nomĩan
tes laudes nostre religiõis descripserũt: vel nulli⁹ vel exi
gue vtilitatis in ecclesia esse facile demõstrare possumus
Qr eniꝫ littera occidit. Spũs aũt viuificat: Christian⁹
debꝫ omĩ studio relicta carnali sensibiliqꝫ delectatione:
quãtũ põt ad spũm trahere seipm. Hec aũt carmina ad
sensuꝫ ⁊ ad auriũ pruritũ trahũt hominẽ: a spũ reuocã
tes. Cui⁹ rei signũ est: quia ⁊ ipi auctores si veritatem ne
gare noluerint. Quã etiam si ore negabunt multis tamẽ
manifestissimis inditiis ostẽdent: magis laudari de or
natu ⁊ carminũ cursu ac vocabulorũ integritate gestiũt
q̃ꝫ de disciplina morum descripta. Nam ⁊ maiori cis cu
re est integritas locutionis q̃ꝫ doctrine: nec possunt in
anis glorie vitare peccatũ: ĩmo nec abscondere. Uidebis
enim eos cum eorum carmina vel legunt̃ vel laudant̃ ap
plaudere: nec posse se cõtinere: qn ⁊ ipi os proprium ad
suas laudes extendant: ⁊ scribentes nonnunq̃ꝫ ꝯ inanis

glorie cupidinẽ: ita de genere dicẽdi ⁊ ornatu proprio in flant: vt sui penitus imemores: ⁊ quasi phrenetici videã tur: dum se ip̃os pariter ⁊ laudant ⁊ vitupant. Si ergo auctores de sua propria doctrina fructꝰ nõ capiũt: quid discipuli excerpere poterũt. Hic credite mihi modꝰ scri bendi solũ pascit aures: ⁊ mẽtes vacuas relinqt. Et quã q̃ꝫ hec studia sequẽtes videant exterius moribus ornati: intus tñ a supbia lacerant. Sciãt tales ꝙ supbie rabies tanto magis depascit hominis interiora: quãto exterio ra sunt magis ornata. Fomẽtum enim principale ⁊ maxi mum illiꝰ generis supbie que vix vnq̃ꝫ eliminari potest exterior est cultus ac virtutũ ornatus. Ubi intus non ẽ Christi pfectus amor. Nam tales sanari vix possunt: qꝛ nec seip̃os infirmos putãt: nec ab aliis existimantur in firmi. Unde sepe viros perfectissimos ac sanctissimos magnisqꝫ opibus ornatos hoc genꝰ supbie magno impetu aggredit: Qui nisi inter a spũ scõ reuocati eius conatus fortiter expellerẽt: ab ea tanto diriore morsu depascerẽ tur q̃to exterius operibꝰ pfectioribꝰ ornarent. Quia igi tur scĩa inflat. Charitas aũt edificat. Deus q linguas fe cit disertas: noluit scripturas suas ornari facundia pa ganorũ. Unde ⁊ sanctꝰ Hieronymꝰ: q nobis eas latinas fecit: seculari eloquẽtia facundissimus: a spũ sancto per missus nõ fuit vt diuinas historias sniasqꝫ verbis tullia nis ⁊ virgilianis decoraret. Sciebat enim ꝙ sic animos detinuissẽt in verbis ꝙ mens nõ pasceret in medulla: ⁊ ꝙ ex eis potius homĩes inflarent q̃ꝫ discerent. Unde ẽt Eusebius Pamphilus in. viij. libro suo de euangelica p paratiõe narrat quosdã adeo fuisse percussos qꝛ sacras scripturas oratorio ac poetico fuco ornare voluerunt. Ait enim ꝙ cũ Ptolomeus auditis de lege Mosayca mi tis q̃ in grecã linguã fuerant translata: miraretur: dixit Demetrio. Quõ nemo poetarũ neqꝫ historicorum de tot tantisqꝫ rebꝰ gestis vllam mentionem fecit. Cui Deme trius. Diuina hec lex ẽ: ⁊ a deo data vt vides. Ac ĩdõ si qui tetigerunt adeo percussi resilierunt: affirmauitqꝫ audisse se a Theopompo ꝙ ceperat nonnulla a iudaica scriptura trãslata greca orõne ornare: ⁊ illico turbatiõe q̃dã mẽtis ⁊ aĩ peulsus magno studio se deũ orasse cuiꝰ rei gr̃a id sibi accidissꝫ: audiuisseqꝫ p somnũ: qꝛ res diuĩas orõnis lenocinio ĩgnatis hoĩbꝰ edẽt. Ego quoqꝫ ip̃e ĩqt a Theodecto tragediaꝝ poeta accepi: ꝙ cũ is nõnulla a iu daica scriptura ad fabulã quãdã trãsferre vellꝫ lumĩbꝰ captꝰ fuẽit. q q̃m credidit hac ꝺ cã id sibi euenisse magno

tpe pniaz egit: ⁊ tādē sibi vis⁹ fuit restitut⁹. Tūc rex ma
gna cū diligētia scē sc̃pturā iudaicā rc̃suari iussit. Hec
ille. Voluit ḡ de⁹ talē loquēdi modū īuenire: quo nullus
vnq̄ꝫ vs⁹: nec aliqs postea vti posset q hūilitate aīos stabi
liret ⁊ caritate īflāmaret. In hoc. n. maxīe sacra scriptu
ra ab aliis sciis distat: qꝛ hec dū legit̃ hūiliat aīuꝫ ⁊ cale
facit: scīa aūt paganoꝝ īflat ⁊ ad t̃rena deicit. Libri ita
q̄ꝫ quoqꝫ nr̃i poete d̃ r̃ligiōe: d̃ moꝛib⁹: ⁊ d̃ virtutib⁹ edi
derūt: vẽitatē fidei lenociniis paganoꝝ fucoqꝫ tegētes:
ēt si vidāt̃ pīa facie vald̃ vtiles ac necessarii: tñ sapiēti
b⁹ q̄ dei sūt ⁊ spēs ītīa cernētib⁹: spūalib⁹qꝫ uiris: q scd̃ꝫ
Apl̃ꝫ oīa iudicāt ⁊ ipi a nemīe iudicāt̃: ad bonos moꝛes
nutriēdos: aduere fidei soliditatē ad caritatēqꝫ decoꝛd̃
puro ⁊ ꝯsciā bōa ac fide nō ficta: parū vtiles videbunt̃.
Qd̃ hic manifestissime ꝓbat̃: qꝛ p̃dcōs scōs viros spū dei
plenos tales libꝛos legē ⁊ ī cis īmoꝛari nūq̄ꝫ iuenies. Si
qs tñ nr̃aꝫ ī hac p̄te snīaꝫ appꝛobat̃ noluerit: eo ꝙ nimis
videat̃ durū bonaꝝ artiū codices reiciēdos ⁊ nihilifaci
ēdos putare: molli⁹ aīalib⁹ hoīb⁹ loq̄mur. Aīal᷑ eniꝫ hō
vt dicit Apo. nō ꝑcipit ea q̄ sūt dei. Stultitia eni ē illi:
⁊ nō pōt ītelligē qꝛ spūal᷑ examīat̃. Arbitramur ḡ hoꝛū
libꝛos hāc maximā afferre vtilitatē: ꝙ adolescētes lubꝛi
ci carnisqꝫ illecebꝛis īuoluti: dū taliū carmīa poetarum
legūt: occupant̃ interīꝫ ⁊ turpia ac amatoꝛia deserer̃ sua
dent̃. nō tñ vsqꝫ adeo ꝓsūt. vt aduerā coꝛdis cōpunctio
nē puritatēqꝫ: ac xp̄ianā scimoniā eos reuocare valeant.
pꝛurit⁹ eni ⁊ modulatio vẽsuū nō sinit legētē aditerioꝛa
redire. Qd̃ si hoc quoqꝫ nō plꝫ: adhuc eoꝝ volūtati allu
dētes molli⁹ aliq̄d dicem⁹. Cōcedam⁹ nōnūq̄ꝫ eoꝝ carmi
na ad cōpūctionē aīos r̃ducē: ⁊ a moꝛtuis peccōres r̃uoca
re. tñ hoc adeo prarū ē: vt nll᷑s foꝛte etatis nr̃e miraculū
tale viderit. Ego certe ī coꝛdis mei sīplicitate fateoꝛ ta
le q̄d me nūq̄ꝫ audisse nec legisse nec vidisse. Quāq̄ꝫ ḡ tal᷑
scribēdi mod⁹ scd̃ꝫ se dānari nō possit: eo ꝙ ī se nō ē ma
lus: qꝛ tñ valde modicā religiōi nr̃e vtilitatē cōfert: nō
ē magnifaciēd⁹. Et si qs totā vitā suā huic studio manci
pauerit: ꝓfecto nō erit laude dign⁹: tū pp ei⁹ artis īopiā
tū pp ei⁹ īfimū gradū. Cū eni ars poetica sit īfima scīa
rū: quā laudē meret̃ int̃ sapiētes ⁊ doctos q sp ī infimis
iacet. Hoꝛtoꝛ igit̃ vos o poete ad supioꝛa cōscēdere: ⁊ ne
velitis sp inter pueros cōmoꝛari. Vanissimā idoloꝛū su
ꝑstitionē fugite: ⁊ ad xp̄i crucē: ac simplicitatē humilita
tēqꝫ cōuolate: ⁊ gloꝛiā ab eo ꝑcipietis eternā: Qui cū pa
tre ⁊ spū scō ē Deus benedcūs ī secula seculꝛoū. Amen.

